

mladika 4

1987

Poština plačana v gotovini - Skupina III/70 - mesečnik - maj 1987
Sped. in abb. post. - Gr. III/70 - Periodico mensile - maggio 1987

L. 2500

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

I 117 986 1987

99430055,4

COBISS

mladika 4

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXI.

KAZALO

Pred volitvami v Italiji	41
Adrijan Rustja: Rado Nakrst je za vedno umolknil	42
Milojka Žižmond: In njeno oko gre za mano	43
Mogoče ne veste da	44
Bruna Pertot: Skuštrane pesmi	46
Lojze Breznik: Dnevnik 1941-1943 (11)	48
Ciril Žebot: V Ljubljani je umrl Stane Kavčič	49
Dolores Tersegla: Zimsko potovanje	50
Pod črto	50
Antena	51
Iz slovenske publicistike	56
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (I. Žerjal, N. Švara, Marija Mislej)	58
Poročila: Nova avla v Maribo- ru »Vstajenje«	59
Papež in Primorski dnevnik	60

Na platnicah: Pisma; Čuk na
Obelisku; Listnica uprave

Priloga: RAST 36-87, pripravlja
uredniški odbor mladih (str.
141 - 144)

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava: 34133 Trst,
ulica Donizetti 3, telefon 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
2.500 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 18.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Jugoslavi-
jo 4.000 Din. Druge države 15 US do-
larjev (ali enakovreden znesek v tuji
valuti), po letalski pošti 20 US dolar-
jev.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14

PISMA

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

ZGODOVINA KOROŠKIH SLOVENCEV OD LETA 1918 DO DANES

— z upoštevanjem vseslovenske
zgodovine —

V zadnji številki Mladike je prof. M. Jevnikar pohvalno ocenil učno knjigo o zgodovini Slovencev, ki je v rabi na slovenski gimnaziji v Celovcu. Knjiga je zelo poučna in prav trdi ocenjevalec, da bi bila koristna tudi za slovenske višje šole na Tržaškem in Goriškem. Toda zasledil sem dvojne nedostatke:

1. Knjiga je popolnoma prezrla življenje slovenske manjšine v sosednji republiki Madžarski. Vsi vemo, da v Porabju živi slovenska manjšina, ki se mora dnevno soočiti za biti ali ne biti. Zanje je vse drugače (ne)poskrbljeno kot pa za madžarsko manjšino v Prekmurju, ali pa na Hrvaškem, da ne govorim v Vojvodini. Zaman iščemo kak šolski center, podoben onemu v Dolnji Lendavi ali pa slovensko službo božjo, kot je bilo nekoč. Madžarizacija gre nemo-teno svojo pot.
2. Ko knjiga govori na straneh 125-127 o slovenski manjšini v italijanski »pokrajini« je prispevek zašel v zmo. Upravn razdelitev je pri nas naslednja: občina, pokrajina, dežela. Občinski, pokrajinski in deželni svet in odbori. Pi-sec pa govori o avtonomni »pokrajini« Furlaniji-Juljski krajini in provincah Videm in Pordenone... Središče »pokrajinske« vlade je Trst. »Pokrajinski« parlament s sedežem v Trstu. Mislim, da je to spodrsrljaj, ki ga ne gre prezreti. Pri nas vsi vemo, da je avtonomna dežela, ki ima štiri pokrajine, ki se dele na občine.

M. Šah

KAJ NAM SERVIRA VERČ

Zelo sem začuden, da Vaša revija strahopetno (ali mogoče mislite, da je molčati tukaj modro?) molči ob vdiranju pornografije, kvant, spolzkega izražanja z one strani meje. Razni Kobali in Verči, ki so študirali v Ljubljani, pod pretvezo moderne- ga odra zanašajo to k nam. To počestno govorjenje slišimo že z Radia Trst in zdaj še z odra Prosvetnega doma na Opčinah. Seveda je treba imeti za norca tudi Cerkev in verne ljudi. Ali ste brali, kaj piše o

vernih Marij Čuk v Primorskem dnevniku - in to dvakrat, med tednom in še v nede- ljo, da bi res vsi brali. Naša mladina, bo tako poučena, da »je katoliški del naše skupnosti seveda reakcionaren, poneumljen, dogmatičen«. Iz članka bodo spoznali tudi drugi, da je najhujše zlo zamejstva »tumpasti klerikalizem«, seveda pa bo Verč s svojim tekstom njegov vpliv izni- čil, ker bo od sedaj naprej končno lahko mladina svobodno tudi v javnosti govori- la »o kosmatosti, spolnih organih, joških, riti« in tako pokazala, da je napredna in ne spada več k tumpastim klerikalcem.

Če molčite, devetim odgovorite, kot pravi slovenski pregovor?

J. K.

SLOVENŠČINA SIROTA Spoštovani!

Včeraj smo imeli pri nas veliko slavlje: veliko naroda, praznik dela, spomin osvo- boditve in še vse, kar je okoli tega. Na ve- liko začudenje Kraševcev je bila glavna govornica z juga. Nimamo nič proti jugu, proti sohravljonom z juga, saj nam je da- no živeti v isti državi. Toda da nastopa kot glavni govornik oseba, ki ne zna svojih misli razviti slovensko, se nam je pa zde- lo malo preveč. Res je, da se dnevno sre- čujemo s sohravljani v Novi Gorici, na mejnih prehodih, v avtobusih in drugod, a da nam morajo pamet soliti za 1. maj v Opatjem selu po srbohrvatsko, se nam je pa zdelo in se nam zdi odveč. Če je go- vornica znala prebrati v začetku svojega nastopa par stavkov v slovenščini in prav tako tudi na koncu, naj bi ji kdo pripravil vse besedilo slovensko. Pri tolikem šte- vilu družbeno - političnih delavcev, bi pa že lahko našli koga, ki bi prišel v Opatje selo in nam kaj povedal. Saj ni treba, da bi moral biti prav Kraševac. Upajmo, da bo drugič boljše!

Marko Konjedic

SLIKA NA PLATNICI: V Peterlinovi dvo- rani v Trstu in v Katoliškem domu v Gori- ci je 9. in 10. maja nastopil oktet ZVON, ki ga sestavljajo slovenski pevci iz ZDA (zgoraj); na Proseku pa je bila 16. maja osrednja proslava 100-letnice pevskega zbora Prosek-Kontovel (spodaj).

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Marijan Kravos, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc. Franc Mlajč, Aleksander Mu- žina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Pred volitvami v Italiji

Sredi junija nas čakajo parlamentarne volitve, tudi tokrat pred normalnim koncem zakonodajne dobe. Take predčasne volitve bi morale biti izjema, a so postale že pravilo italijanske politične prakse. Italijanska stvarnost se lahko pohvali z izrazitim političnim pluralizmom, v katerem vsak element raznobarvne politične pahljače predstavlja po eno ali celo več strank. To je sicer jamstvo za demokracijo, a obenem tudi njena notranja šibkost, ker je prepogostoma enotnost demokratičnega tabora postavljena pred številne preiskušnje, ki izvirajo iz sebičnosti posameznih strank in ambicij posameznikov. V takem stanju je prostora za vse, zato so vse stranke ideološko jasno diferencirane in svetovnonazorsko ločene, vse to seveda na račun množičnosti, s katero se lahko pohvalijo samo komunisti in krščanski demokrati.

V takem stanju na volitvah niso možni veliki premiki in vso povojno dobo jih Italija ni doživela veliko. Močna komunistična partija, ki ji je bila zaprta pot do oblasti, je pogojevala stališča in delo strank. Pluralizmu italijanskega političnega sistema zato ne odgovarja potrebna dinamika političnih formacij in programov. Zmanjšanje mednarodne napetosti in delno pomeščanje KPI je ublažilo rdečo nevarnost in vse to je zmanjšalo smisel za enotnost v notranjosti koalicije. Čeprav zanjo ni pravih alternativ, so jo notranja nesoglasja v zadnjem času tako ošibila, da ni zdržala sredobežnim silam. Pokopala jo je volja socialistov, da okrepijo svoje položaje na račun KD, ki je postajala bolj in bolj tarča laičnih strank v sredini kot seveda levece.

KPI je navidežno nasprotovala volitvam, v bistvu pa se jih je veselila, da bi tako izkoristila učinek reform Mihajla Gorbačova, ki si je pridobil nemalo simpatij v svetu, čeprav malokdo verjame v resnično demokratizacijo v SZ.

Odveč bi bilo analizirati težave, skozi katere se je prebijala petstrankarska koalicija, dejstvo pa je, da krhanje tega zavezništva dokazuje, da je italijanski politični sistem zašel v krizo strank: te so dozdej zagotavljale italijanski družbi demokratičnost, zdaj pa so postale cokla, ki njeno rast in razvoj zavira. Težko je napovedovati prihodnje težnje, toda zdaj prevladuje v državi vzdušje, ki nasprotuje krščanskim demokratom že zaradi atributa »krščanski« in jo hočejo kaznovati za njeno povojno prevlado. Vprašanje pa je, kako bodo stranke absorbirale to veliko dozo polemik in ostrih besed, saj ni pričakovati od volitev večjih sprememb in v eni ali drugi obliki bo petstrankarska koalicija znova zaživela.

Vladna kriza je neposredno prizadela tudi najširšo slovensko skupnost, saj so z razpustitvijo parlamenta zapadli tudi vsi zakonski predlogi za zaščito slovenske manjšine. Treba bo začeti znova, ne s prevelikim zaupanjem, ker ga je 40 let po koncu vojne ostalo malo, pač pa s toliko večjo trmo in odločnostjo. Hujše pa se nam zdi dejstvo, da so nekatere stranke na Tržaškem izkoristile problem zakonske zaščite manjšine kot propagandno sredstvo in spet mahajo s strašilom dvojezičnosti, kot bi bilo to življenjsko važno vprašanje za Trst, pozabljajo pa na avtentične probleme, ki hromijo mesto in možnosti njegovega razvoja. To hromilo je prav v mentaliteti, ki zastruplja misli in pamet veliki komponenti tržaškega ljudstva. To je čista volilna vaba za privrženca razpadajoče Liste in to gotovo ne dela časti ne krščanskim demokratom ne socialistom. Ti dve stranki nosita največ odgovornosti za to, da je zakonska zaščita slovenske manjšine v Italiji še vedno kot zlati lonec pod nedosegljivo mavrico, ki se odmika. Slovenska komponenta socialistične stranke je reagirala dokaj glasno, čeprav še vedno dvoumno, saj se je distancirala samo od tržaškega vodstva, ki se je spečalo z listarji. Slovenska prisotnost na komunistični kandidatni listi je spodbudna in koristna, ker samo tako lahko pride slovenski predstavnik v rimski parlament, toda to korist znatno zmanjšuje dejstvo, da je KPI obsojena na večno vlogo opozicije in da torej njena beseda ne bo imela prave teže, ko bo šlo za slovensko stvar.

»Slovenska skupnost«, ki ji številke ne dajejo možnosti, da bi imela svojega predstavnika v Rimu, se je po globokem premisleku odločila za čim doslednejše samostojno nastopanje v okviru manjšinske solidarnosti. Ta sicer še ni polno zaživela med vsemi manjšinami v državi, a vendarle že zdaj ta možnost odpira pot k novemu sodelovanju, ki bo v prihodnosti dalo lepe in splošno zadovoljive plodove. Tudi pri nas in med nami nekateri niso še prav razumeli, nastopanje pod nedomačim znakom ne pomeni še nobenega odstopanja od samostojnosti, temveč pomeni pridobivanje novih prijateljev. Edino tako najde naša stranka tudi pot do tistih organov in pristojnih oblasti, ki so odgovorne za naša nerešena vprašanja. Sodelovanje s Sardinsko akcijsko stranko, ki je idejno dokaj levo usmerjena, ter z bolj nevtralno UNION VALDÔTAINE, pa ima že nekaj preteklosti, saj so manjšinske liste z združenimi silami spravile svojega poslanca v parlament v Strassburgu. To sodelovanje pa se mora še okrepiti in utrditi, predvsem pa si mora pridobiti zaupanje še ostalih manjšinskih skupnosti, da bodo vse manjšine v Italiji skupnostno nastopale za zagotovitev svojih pravic.

Rado Nakrst je za vedno umolknil

Srečal sem ga zadnjič 5. aprila na pomolu San Carlo. Bila je lepa sončna nedelja. Oba sva z ženama uživala tisto malo sonca, ki nam ga ta pomlad tako skopno nudi. Govorili smo o vsakdanjih rečeh. Nič posebnega si nismo rekli, kot si nisva rekla v dolgi službeni dobi, ki naju je priklenila na tržaško gledališče. Poslovili smo se, kot se poslavljajo ljudje, ki še zdavnaj ne mislijo na prerano slovo. Nasvidenje ... in bilo je zbogom za vedno.

Morda mi je bilo usojeno, da ga zadnjič srečam še tako nasmejanega. Kljub svojim 81. letom je bil še krepak in radoživ. Verjetno mi bo to slovo ostalo še dolgo v spominu, saj sva se z ženo še nekajkrat ozrla za njima. Z Leli sta jo namreč mahnila ob obrežju proti Ribarnici in zavila na pomol, od koder je pred leti odhajala ladja v Koper, Piran, Pulj ... v tisti nizki stavbi si moral čakati na carinski pregled, danes pa te vabi prodajalec sladoleda...

Ne bi poudarjal tega srečanja, če bi ne zapustil v naju tako globokega vtisa. Prav takega, kot sem ga doživel ob sporočilu, da je za vedno prenehalo biti njegovo srce.

Tisto popoldne sva z ženo še dolgo razpravljala o minljivosti igralčeve slave, o premalem upoštevanju, ki ga ima zamejski, pa tudi nasploh vsak umetnik pri občinstvu, ki mu je še pred kratkim ploskalo, ko se je razdajal v najrazličnejših vlogah ... sebi ali njim v veselje? Kajti resnično vprašanje je, za koga in komu posveča igralec tolikšen fizični in umski napor. Da ni res konec koncev, le izživljanje, ki v izpovednih notah privre na dan, ko še sam ne veš, od kod se je vse to vzelo, saj se kar samo pretaplja v usode tvojih junakov.

To slučajno srečanje nama je dalo snov za dolg pogovor. O vlogah, o kreacijah, o uspehih, o nagradah, o upokojitvi, o penziji, o navidezni osamelosti starejših ljudi ... in kdo ve, če nisva bila pri presoji krivična, saj kdo ve, kdaj je človek zadovoljen, kdaj povsem potešen ... ali v krogu prijateljev, ali ob družini, ki pomeni varen pristan, oazo miru pred hrupom, ki te obdaja in ki ti jemlje zbranost.

Iz osebnega vidika bi rekel, da si mi vsi premalo prizadevamo, da bi se približali sočloveku. Pa naj bo to prijatelj ali stanovski kolega. Da prehitro pozabimo drug na drugega, prehitro se zrahljajo vezi, ki so nas še pred kratkim vezale v celoto.

Med nami so živeli ljudje, katerih spomin je komaj še zaznaven. Pa vendar so bili to taki, ki so žrtvovali vse svoje znanje in moči za uspeh te naše ustanove.

Zaradi ne vem kakih zadržkov jim nismo bili zmožni postaviti niti skromnega obeležja ... pa kaj to ... še na njihov grob smo pozabili kljub svečanim besedam ob žalnih sejah. Retorična in lažna bi bila torej fraza »ohranili te bomo v večnem spominu«.

Igralec je del žive predstave. Ob začetku, ko se dvigne zastor, zagorijo luči. Reflektorji so uperjeni v interprete. Pred našimi začudenimi očmi se odvijajo zdaj krajša zdaj daljša dejanja ... a neizbežno pride tudi konec. Zastor pade, luči se ugasnejo in tudi aplavz se zgublja v minljivosti spomina.

Kdor čuti potrebo, da iz teh spominov črpa moči za svoje vsakdanje delo, že ve, kje jo je moč najti!

Adrijan Rustja

(Govor na žalni seji v Kulturnem domu v Trstu)

In njeno oko gre za mano...

Milojka Žižmond

Bernard se v ničemer ni razlikoval od ljudi, ki so se vzpenjali k cerkvi zato, da bi zadostili vsakodnevni potrebi po dobrem trimu. Tako kot oni je bil obut v športne čevlje in oblečen v nepremočljiv anorak, tako kot oni je deloval odmaknjeno in vase zazrto. To - in zlata spokojnost pozno jesenskega popoldneva - je delovalo dovolj pomirjujoče, da se ženska, naslonjena ob drevo, ni vznemirila ob pogledu nanj. Ošinila sta se z obojestransko brezbriznostjo in pod njima je tožeče, zlovešče in predirljivo zapiskal mimo vozeči vlak. Sprehajališče pred samostansko cerkvijo je bilo hkrati razgledna točka nad mestoma, ki ju je ločevala državna meja in vidno spajala prva večerna megla, ki v teh novembrskih večerih pade malo pred časom. Bernard še ni dovolj poznal obeh krajev, bratsko združenih v sosedski harmoniji, da bi vedel, kakšen val nakupovalcev in prekupčevalcev se tam spodaj vali pod njima. Videl je le zlato zahajanje sonca in obzorje, ki se je vse jasneje zarisovalo na ozadju potemnenega neba. Pomislil je na brezvrednost časa, enako kot včeraj in predvčerajšnjim in kot včeraj in predvčerajšnjim ga je to spoznanje navdalo z enako brezbrizno spokojnostjo, ki se ji je vdajal v tem svojem zadnjem letnem času.

Zaustavil se je nedaleč od ženske. Cesta se je tu končala in ker še nikoli ni bil na tem kraju, ni poznal njegovih ovinkastih pešpoti. Pogledal je na zapestje in ugotovil, da nima ure. Vsakokrat, ko je prišel iz urada, jo je odložil tako, kot obleko, aktovko, očala in druge nepomembnosti. Svoj čas je delil na dva pola. Na čas službe v izvoznem podjetju in na čas brez službe, ki je polzel brez kazalcev, mejnikov in pregrad. To pot ga dejstvo, da si ne more izmeriti časa, ni preveč razveselilo, kajti spomnil se je, da je lačen, njegova restavracija pa na drugem koncu mesta, pa še zgodaj jo zapirajo. Pogledal je po ženski, ki je že sama opazila njegovo kretnjo in se nasmehnila:

Vsak čas bo šest. Kar pa ni niti malo pomembno.

Zahvalil se je in pomislil, da bi bilo prenaporno komentirati njen drugi stavek, saj bi to skoraj gotovo pomenilo komunikacijo, ki se ji je v vsakem primeru nameraval izogniti. Niso ga zanimali njeni razlogi za preziranje časa, saj tudi svojih ni raziskoval. Kljub temu se mu je zdelo nevljudno, da bi se prav zdaj oddaljil od nje, ko mu je tako ustrezljivo odčitala čas, ki ga je že sam zaslutil po poglobljenosti meglic nad mestoma pod njima. Ker je moral nekaj početi, si jo je kljub sitnim zadržkom površno ogledal. Ženska na pragu zre-

losti, mala in dražestna, čudno ždeča nad nedoločljivo mislijo. Ženska v črnem, črno v kontrastu z belino kože in svetlobo las, ženska z obrazom mile madonne, ki je bil kljub vsemu zlovešč in utrujen. Zaželel si je, da bi videl njene roke, potisnjene v gube črnine, ki jo je uokvirjala. Roke zmorejo razkriti človeka. Te oči so se že davno odločile, da ga bodo čimbolj zakrile, človeka v njej. Zato so begale in samo ošinile, drobno prhutnile in se odvrnile.

Med hišami pod njima prižiganje posamičnih svetilk. Čutil je, da mu bližina človeka še vedno pomeni novo obliko samote. Za hip prebujeno zanimanje se je zopet umaknilo topemu preživljanju svojega poslednjega časa in v tej koži odhajajočega, vse zapuščajočega človeka se je zopet počutil varnega. Naj odide ali ostane, ta črna ženska ob drevesu, njemu je končno vseeno. Če bo še kaj rekla, je pravzaprav isto, kot če še naprej molči in opazuje zbiranje megle tam spodaj.

To je dober kraj, se vam ne zdi?

Obrnila se je proti njemu, kar je bolj čutil kot videl, saj se resnično ni nameraval zaplesti v pomenek. Toda nekaj je vendarle moral reči in nič ni kazalo, da bi se bilo temu moči kakorkoli izogniti. Razen, če zares odide. In končno se je vendarle odločil oditi.

Kajne, da se vam zdi dober kraj?

Da. Da.

Zakaj potem odhajate?

Potegnila je roke iz žepov. Opazil je, da so take, kakršne si je zamišljal. Bele, kratke, malo otroške, zelo ženske, morda lepe. Vi boste kar ostali? - Vprašal je, ne da bi ga odgovor zares zanimal. Z vprašanjem je sprožil plaz besed in se znova zagledal nad mesti z utripajočimi lučmi, da bi ji pokazal svojo nezainteresiranost. Odgovarjala je hlastno, kradoma in kot proti svoji volji, da se je neprijetno zdrznil.

Ostala bom še nekaj minut, potrebne so mi, da domislim nekatere stvari. Večkrat pridem sem, da si ogledujem ptice, niste opazili, koliko ptic? Pred kratkim je ena izmed njih obvisela na električni žici, ostala je tam, dokler se ni na zraku posušila in razpadla. Tok jo je ubil. Prinašala mi je nesrečo. Vse mi je šlo po zlu. Zato sem večkrat prišla pogledat, če je še tam. Ker bi se s tem nekaj spremenilo. Verjamete v naključja?

Zdaj pa moram iti. Ne zamerite, da govorim z vami. Ponavadi spoštujem tišino v ljudeh ... Rada imam tišino. S tega vidika se mi še smrt ne upira. Čez nekaj časa imam sestanek s smrtjo. Takorekoč.

Mogoče ne veste, da...

- da na ustanovnem sestanku Osvobodilne fronte v aprilu 1941 v Ljubljani Komunistična partija po svojem predstavniku Borisu Kidriču ni pokazala namena, da bi začela z oboroženim bojem proti okupatorju (pogodba med Stalinovo Sovjetsko zvezo in Hitlerjevo Nemčijo!)...
- da si je celjska Mohorjeva družba v začetku leta kupila od Aera v Čuprijski ulici v samem centru Celja za 55 milijonov ND večjo enonadstropno stavbo, kjer bo uredila svoje poslovanje...
- da je bil za dopisnega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti izvoljen arheolog dr. Stane Gabrovec, čeprav je, katoličan, imel za konkurenta režijskega zgodovinarja dr. Janka Pleterskega...
- da je v Evropi 34% vseh novomašnikov in 10% duhovnikov po narodnosti Poljakov...
- da jugoslovanska železniška direkcija nikakor ne more dokončati elektrifikacije in signalizacije železniške proge Skopje-Beograd, ker okoliško prebivalstvo ponoči sproti pokrade ves material...
- da bo knjiga p. Simona Ašiča iz Stične POMOČ IZ DOMAČE LEKARNE, ki jo je pred časom izdala celjska Mohorjeva družba, s ponatisi dosegla izjemno naklado 90.000 izvodov...
- da je pred nedavnim list KOMUNA, glasilo ene od ljubljanskih regij, zapisal, da ni več najti govornikov za pogrebe borcev...
- da je bil največji medvojni esperantist v Jugoslaviji koroški Slovenec dr. Jakob Stefančič, ki je devetdesetleten umrl leta 1947 v Beogradu...
- da je že omenjeni Stane Kavčič že pred leti izjavil v pogovoru z znanim slovenskim javnim delavcem, ki danes igra vidno vlogo v boju za demokratizacijo političnega življenja: SEM ZA VEČPARTIJSKI SISTEM...
- da bo Jože Zdravec, vodilno dopisniško pero v verskem tedniku DRUŽINA, objavil v knjigi izbor svojih kulturno najznačilnejših člankov...
- da je v Sloveniji politična policija spet začela zasliševati nekatere duhovnike...
- da kljub deklariranemu in toliko opevanemu skupnemu kulturnemu prostoru slovenski osrednji tisk sploh ne registrira izhajanja nekaterih slovenskih kulturnih revij, ki se tiskajo v zamejstvu: Mladika, Celovski zvon, Most, Zaliv...

II.

In vendar popoldan še ni čisto minil.

Bernard je sedel na betonski zid ob rumeni tabli za napisom Državna meja. Area di confine. Poiskal cigareto. Tam spodaj je dogoreval dan. Iskal je v sebi kakšno misel za pokop tega dne, za počasno pokopavanje letnega časa. Ni je našel. Prišlo je nekaj ljudi, na večerni sprehod ali k tihi molitvi, ni vedel. Ob tabli z napisom Državna meja se je odtiščal pes. V pokrajini tam spodaj je zopet zapiskal vlak. Bilo je daljno in tuje in mu ni vzgibalo najtanjšje misli. Z odporom in gnusom se je zavedel običajne besede »Čas«. Polzel bo v obliki večerje, umivanja, gledanja v ogledalo, preoblačenja, zadnje cigarete pred spanjem. Posebna oblika slabosti ob misli, da se bo moral pretikati skozi vse te nesmisle, preden bo zaprl oči. Vsako dejanje je bila nekakšna generalka za smrt, ki je čakala nekje ob izteku tega zadnjega letnega časa. V tem čakanju in okušanju je bilo nekaj dražee sladkega, pa vendar mučnega. Spanje: najprej ugasniti misli, potem, ko so udje našli udoben položaj, neutrujeni, neiztrošeni, nič pravega niso počeli v celoti dneva; sprehod do avtobusa, z avtobusa do urada in zopet nazaj, nekaj izgubljenih tavanj pred večerjo, kratek sprehod do sobe in postelje. Telo se ni utrudilo, ne dneva, ne življenja. Razprostre ga kot kadaver, utrne misli, hoče spati. Slike. Iz življenja, ki ga je že skoraj izsanjal. Slika, drobna slika, znan obraz. Otroški jok. Dogodek, ki ga je že pozabil. Sunek pred zaznavo mehkobe, ki jo je imenoval spanje. Prešinil ga je skozi telo in skozi misli, razbil je sliko in ga odsunil na neznano obalo, ga odložil na izlizanem pesku. Vedno se je tako prebujal iz prvega spanca. Nakar slabost, mučnina, izguba naravnega sozvočja, čemur je sledila živčna kriza, izguba toplote, potreba da odtava do straniščne školjke in premaga šklepetanje zob, dolgo zreč v svoje izmučeno obličje, z rokama oklepajoč se mrzlega umivalnika kot resničnosti, ki jo mora zadržati. Umivalnik, ki ni bil umivalnik njegove hiše. Njegovega doma. Bil je neznan, od kdovečesa okuženi umivalnik brezosebnega, najetega stanovanja. Pot v posteljo, slutnja istega, nevarnega potovanja v novo spanje, ki ga bo neznan piš takoj na začetku presekal z ledenim spoznanjem: Tukaj in zdaj in nič drugače. Tvoja noga, tvoja glava, tvoja postelja, okno brez zaves. Ponoven drget, ponovna slabost. Ponovna izguba umirjenega utripa. Ponovno tipanje po vizionarstvu podob, ki se razvrščajo pred mehkiimi padci - ali je bilo vse skupaj le priprava na lastno smrt, ki jo je telo začutilo pred njegovo utrjevanjem in otopelo zavestjo...

Proti jutru je ponavadi zaspal. Kratko, odrešilno, brez sanj. Z rjuho zvito pod telesom, z nogo čez posteljno stranico, z roko na nočni omarici, da zaustavi prodoren elektronski budilni zvok. Prižgal si je novo cigareto in odpodil misel na noč, noči enako. Razmislil, ali naj bi kupil nove čevlje ali naj kar v teh počaka

na iztek svojega letnega časa. Misel mu je bila zoprna in preveč konkretno tuzemska, saj se je že sprehajal onkraj. Pa vendar je moral imeti čevlje. Človek rabi čevlje, cigarete, večerne postanke, nekakšne poti, četudi jim je cilj posedanje ob tabli, ki razmejuje ozemlja in države in ljudi.

Medtem je dan že dokončno ugasnil, on pa je še kar sedel na betonskem zidku, za katerim je raslo zimzeleno drevo, izza katerega so zatipale luči avtomobila, ki je ustavil ob njem, ugasnil luči, utrnil glas motorja. Kot velikanska žival je obstal v njegovi bližini, citröen nedoločljive barve, ki je metalno žarela v mraku. Za šipo je opazil silhueto šoferja in sopotnice, glavi sta se sklonili druga k drugi in zarisali poljub. Zazehal je in se skrčil. Gotovo ga ne vidita. Ljubimca, ki sta pripeljala do državne meje, da bi se spustila drug v drugega in odložila breme. Dolgočasno, nedostojanstveno, neizvirno. Žalita njegovo samoto z nagonskostjo, ki jo prezira. Tiho se bo odmaknil, še preden bi ju prestrašil. Zaslišal je spuščanje sedežev, iz katerih sta v drobovju pločevine spleta la ljubezensko gnezdo. Prezirljivo je vanju prežala konica njegove cigarete. Stegno, ki se je po njem splačila nestrpna moška roka. Brezsramna. Ljudje za njima hodijo k večerni molitvi. Bah!

Še nekaj časa je ždel v tišini, ki so si jo v troje prilastili, nakar je ob citröenu neslišno in z ugasnjenimi lučmi pripeljal modri golf z dvema uniformiranima postavama. Pripolzel je do metalnega boka in se pritajil. Uniformirani postavi sta z negibnostjo razgibali oskrunjeno domovanje. Citröenova šipa se je ob šoferškem sedežu neslišno spuščala, Bernardu se je nenadna nelagodnost polastila tudi obraznih mišic, da se je sunkovito dvignil izza zimzelenega drevesa.

Kam pa, tovariš?

Medtem, ko sta se onadva iz citröena počasi risala v luči vanju usmerjenih žarometov, je spoznal, da mu je svoboda večera dokončno odvzeta in da se slabost seli tudi v grlo in sapnik, pod njimi pa že zopet pisk vlaka in megla, ki se je dokončno ovila okrog cestnih svetilk. Zares se je znočilo. Brez besed se je pustil odpeljati. Ko je sedel k njej, se ga je nehote dotaknila z belo roko, žensko roko.

Pa le ni bil dober kraj, je rekla.

Zazijal je, končno pa mu je bilo vseeno. Bila je razkušana, z razmazano šminko in okrog členka se ji je bila nabrala spuščena nogavica, ki si je še ni utegnila pripeti. Sedel je na njeni levi in na desni jo je vkleščilo telo prestrašenega ljubimca. Čutil je nejasno zarotništvo, kot bi bil udeležen pri njenem ljubljenu. Ta občutek mu je bil mučen in neprijeten, zato je gledal skozi okno.

Ga poznaš, je vprašal oni na desni in ona je začudala prikimala. Hotel je nekaj reči, a je avto že obstal. Začelo se je mučno zasliševanje, ki se je ves čas sukalo okrog table z napisom Državna meja in okrog inciden-

ta, ki se je te dni pripetil na neki drugi meji in o katerem so bili oni trije komajda bežno seznanjeni. Sedel je na razmajanem stolu in opazoval konico svojega čevlja in če bi se to zgodilo v kakem drugem letnem času, bi ga bolelo poniževanje ženske, o kateri ni vedel drugega kot to, da je rada opazovala ptice na električni žici in da je imela sestanek s smrtjo. Ta Smrt z rdečimi lasmi pa se je v glavnem počutila nelagodno, ogroženo in samopašno, da bi se mu v katerem drugem času pošteno zagabila, zdaj pa je bil imun. Ko je ženska povedala ulico in hišno številko svojega domovanja, se je vendarle spomnil, da jo je že videl, ko je prišel v to mesto in da pravzaprav stanujeta v isti ulici.

III.

Da bi pregnali hlad, porog, mrzlo slačenja dejstev in da bi ubili večer, so se stisnili ob njegov divan, prinesel je stol iz male kuhinje in od nekje celo steklenico belega štajerskega vina, ki ga je nekoč kupil kar tako, da bi našel vzrok za pohajkovanje po mestu, ki ni imelo nobenega vzroka. Nalil je in prisedel, odločen, da ne bo dajal nobenega povoda za to, da bi se človeka zadržala dlje, kot bi bilo neobhodno potrebno. Vedel je, da bi se moral izgovoriti, ko sta ga ob izhodu s policijske postaje povabila v avto, pa vendar - kdo ve, zakaj - tega ni mogel storiti. Morda zato, ker je videl njene oči in v njih prebral Smrt. Prav tisto Smrt, o kateri ja tako nebrižno govorila. Bila je tam, v zenicah in ker je sam že tako dolgo čakal nanjo, se pomenkoval z njo, jo zaklinjal (pa ne preveč), se ji zdaj, ko jo je nenadoma uzrl pred sabo, ni mogel ogniti. Sedel je torej na divanu, gledal te oči, razmišljal, kaj bi bilo mogoče reči, onadva pa sta pila štajersko vino in nogavica na njeni nogi je kalila vzdušje, tako na silo uravnana, neskladna in celo nenaravna. Da si ni mislila, da imamo tako budne organe. Da se bo odtlej počutila nadzorovano. In še in še. Rdečelasec je molčal, opazoval temne vlažne madeže na zidu, nerazumljivo spokojen, skorajda polaskan. Za oknom brez zaves je bila noč in bližnja cestna svetilka v plavi svetlobi, dobra znanka Bernardovih nočnih samogovorov. Res ji ma ni imel kaj reči. Da bi čimprej odšla. Da nikoli ni ma obiskov. Da ni še nikogar spoznal v tem kraju. Da je prišel šele pred tremi meseci, a da bi bilo čisto vseeno, če bi tudi bil tu vse življenje. Osamljen je, sam s sabo. Kolikor mogoče v sebi. A vi, tujec? Dom nekje za griči, ženska, ki čaka z večerjo? Ne? Ne bodite dolgočasni. Kdo bi se pogovarjal v ugankah! Ljubite se z njimi in ne veste, da se sestajate s smrtjo. Moj divan vam najbrž ne more ponuditi izpolnitve. Si je sploh še želite? Ne vem več, kako je s temi stvarmi. Nič nisem siromašnejši, ker ne vem. Zakaj je nikoli ne pogledate v oči?

Končalo se je vendarle tako, da sta prenočila na divanu, on pa je ležal na zasilnem ležišču v kotu pod sliko, ki se je v najetem stanovanju ni upal sneti s stene. V tem kotu ga je bilo vedno strah, tesnoba brez ime-

na, a kot zakleto se tudi zdaj ni mogel upreti, z besedami braniti svoje tišine in stapljanja s smrtjo. Nepremično je ležal, z rokama pod tilnikom, z ugaslim hrepenenjem, ki bi ga nekoč nasilno popeljalo v užitek. Tudi to se je očitno končalo. Vedel je, da sta se na divanu samo pritajila, slutil je, da se bosta kmalu našla, medtem, ko bo on nepremično strmел v ugaslo svetilko. Verjela bosta, da je zaspal in če ne bosta mogla tega verjeti, bosta odmisllila. Smrt v njej je dovolj močna, da preseže vse, zlasti obzirnost. In ni vedel, zakaj je moral srečati žensko s smrtjo v očeh. Očitno jo je moral. In preočitno ji je moral nuditi zavetje. Zaradi smrti v sebi je moral. Bila sta si zaveznika, ki ju je združila megla in pomenljivost treh stavkov.

A tebi se še hoče utehe, je še toplota, je še želja, je še razvrat, v katerem se jaz nisem mogel utopiti. Pa ga zajemi, molčečneža, ki bo žena celo noč trepetala zanj, napoji ga z mrlškostjo, kaj drugega bi si mogli dati, ravnodušno zgubljeni v meglenem in otožnem, ne, niti ni otožno. Si ga že potegnila v mrtvaški ples, si? Seveda si. Kaj bi drugega. Upam, da bosta z jutrom odšla. Da mi bosta pustila še kaj kave. V predalu bosta našla le star kruh. In miš, ki brklja po njem, ko jaz spim.

Polno miši v tej podrtiji, kjer minevam. Ne vprašaj me, zakaj, ženska, če se zjutraj po naključju srečava. Ne reci besede.

PESMI

Bruna Pertot

Skuštrane pesmi

BURJA

Vso noč
je burja
divjala,
kot skuštrana
baba
pred vrati
štorkljala,
kot tolpa
volkov
se nam
v oknih smejala.
Tedaj pa
je angel
tišine
prišel
čez nebo
in vrgel je
babo
in volkove
v temo.

Nad morjem
se je tiho,
počasi danilo
in breg
je vstajal
v pobeljeno
krilo.

SOSEDE

Med klobčiče
so sedle
in tiho
so zapredle,
vsak prag
lepo pometle
in pol vasi obredle.

O pisanih
hlačkah,
ki jih nosi
Marjana
(zakaj pa še
sama?
in tako neugnana!)
o Zorki
in Norki,
o črnem
Sardincu,
ki lazi
za njo,
o skritih milijonih!
Tako?
Ah, tako?

Prav glasno
so predle
in vse

so obredle.
Saj v zraku
lebdelo
je volhko
in milo
in z mladih
vrtov
se dehteče
kadilo.

A dobra Marija
ni mogla
zaspiti
in spet
jela brati
(že stotič)
Sen kresne noči!

Kaj vse mora znati
pod skuštrano
krošnjo
pobeljenih las...

Sir Shakespeare
motril
jo je iz mraka:
pač vsakdo
po svoje
preganja
si čas,
ob taki
ljubezni...
bi skoraj...
zardel.

ONA

Tiha, lepa
in počasna,
si kot glava
strica Franca,
ko postane tam
vrh klanca
in se vrača
s sprehoda,
svež,
obrit,
s kravato
iz svile
iz časov,
ko je moda
bila moda.

Vzela sem ga
med dva prsta
in ga dala
v okvir,
med mimoze
na klavir.

Lepa, svetla
in počasna
sveti nanj
in tisti mir.

IV.

Mislil je, da ne bo mogla govoriti, ko sta ob belem dnevu sedela na klopi pod svetilko, ki jo je minulo noč zabadal z ugaslimi mislimi, medtem, ko sta se onadva ljubila. Mislil je, da bosta morda kar molčala, počakala na običajne večerne megle in odšla vsak na svojo stran v ulici, ki je bila po čudni igri usode njuna ulica. Zato je sedel obzirno, z obvezno cigareto, s katero se je ukvarjal kot z živim bitjem, zatopljen v molčanje in v zaključni ritual, s katerim je - nejasno - nameraval zaključiti njuno srečanje. Povedati, da se kdaj pač tako primeri, da je že davno le opazovalec in ne akter, da mu je popolnoma vseeno, če je kaj slišal ali videl, pozabljeno, odloženo, zaklenjeno. Zato naj se v božjem imenu odpravi na gornji del ulice in naj s sabo ne nosi nobene sence.

Pa ste me očitno le morali počakati, srečati, doreči.

To je bilo zaradi smrti.

Kakšne smrti? Že vem, govorila sem vsevprek.

Govorila že. A je bilo v očeh. Kako ne bi vedel...

In kako bi mogli vedeti...

Jaz se pa res ne bom slačil pred vami.

Saj me niste videli - brez modrčka?!

Ne, bila je tema.

O, bog, hotela se je pogovarjati! Prav zares se je hotela pogovarjati. Sploh ji ni zadostovalo, da je moške zapredala v pozabljenja. Tudi govoriti je hotela z nji. Da jo je obšlo iznenada. Oh, sprostite se že na tej klopi, Bernard, saj ste Bernard? Ne naredite, da bi se moral še bolj žreti, ker sem vas zapletla v igro. V to igro smrti. Ki ste jo koj spregledali, zato ste tako dragoceni, da nisem mogla mimo vas, ko sem videla, da me čakate. Saj ste me čakali? Ne verjamem, da ste tip, ki bi kar tako posedal po klopeh. Čakali ste me zaradi Nje. Dobro se razumeva samo zaradi Nje, te smrti.

Rekli ste, da je prišlo iznenada...

Torej ste me poslušali. Res ne vem, če sploh kdaj poslušate. Ker ste odmaknjeni. Iznenada je prišlo to z Njo. Običajen dan, morda preveč običajen, umivala sem ji lase, mami. Stara je sedemdeset, zdaj že skoraj nebogljen. Obsojena name, si morete misliti? Torej, sklonila se je nad kad, zamaščena, zasedena, z neprepustnimi žilami, modrikasta, brezzoba gmota. Ne glejte me tako prestrašeno! Takšna je. Nima smisla, da si delam nekakšne utvare. Tako se to konča. Pa jo imam rada, visim na njej, spodsekana korenina je, a moja edina korenina... Recite, da bo kmalu umrla!

Kako naj jaz to rečem...

Seveda ne. Še imate mamo? Ni važno. Glejte, gledajo naju. Naredite se, kot da ni nič. Zdaj že povsod vidim preganjalce. Saj ste videli, da me zalezujejo, sami ste bili priča. In tisto težko telo je kar viselo, viselo nad kadjo, s sklonjeno glavo, s sivimi štenami, razredčenimi, izčupanimi... pa vendar imava enake lase, v otenkih je mala razlika, o, ljubi Bernard!

Ko bi vedela, da sem se namenil, ne poslušati nikogar več... Saj vem. Samo še besedico. Potem vas res ne bom več zadrževala. Torej, lasje. In vse drugo. Tilnik. Poln bradavic. Rdeče za ušesi, kot dojenčki. Začutila sem pregib telesa. Prestrašila se je. Voda je spolzela skozi lase, ki so se nenadoma strahovito zdaljšali, viseli z nje kot bi jo zpuščali, se s studom odmikali od telesa, ki ne zmore več prenašati pretakanja lastne krvi. Negodovala je, da je voda premrzla, komajda sem slišala njen glas, že tako ji brezzobe čeljusti požirajo besede, kolikor jih sploh še izreče in če govori, potem cvili ali bevska, nič več ne žubori iz nje kot imam v spominu, kot bi hotela ohraniti v spominu. Ne vem, začutila sem, da je v mojih rokah. Da niti mojih rok več ne prenese. Da ji z vodo, ki curlja skozi nategnjene niti grozljivo oživelih las, odteka zadnja moč, s katero oživlja vsak dan po malem odmirajočo gmoto telesa, ki sem ga ob kadi komajda zadržala pred padcem. Prišlo mi je, da se mora nekaj zgoditi. Potisnila sem jo za tilnik, ji potopila obraz v čudno zavdarjajoči milnici, s katero je - tako ostudno - skozi sive štrene odtekalo njeno življenje.

In potem?

Kaj potem, Bernard?

Potem!

Potem sem se okužila s smrtjo. Seveda je nisem ubila! Bil je malo močnejši napad v vrsti napadov, ki jih je imela zadnje čase. Prihajajo tako počasi, nezmot-

XXII. ŠTUDIJSKI DNEVI
DRAGA '87
Park Finžgarjevega doma na Opčinah
Petek, 4., sobota, 5.
in nedelja, 6. septembra 1987

V pripravi je bilten, ki napoveduje študijske dni,
in ga bomo v kratkem razposlali po pošti.

ljivo, a počasi... odlašajo do mučnosti. Ta zadnji je bil vendarle drugačen. Po njem več ne govori in ne zpira levega očesa. Leži v gugalniku in strmi skozi okno. Gleda vame z zdravim očesom, vidi pa me z onim drugim. Kako naj živim, če me gleda s tem drugim? Ne razumeš? Okužila sem se s smrtjo in zdaj moram nekaj storiti. Ne reci ničesar! Povabila bi te na večerjo, a ne morem. Tam sedi in gleda vame. Razmišlja in opazuje. Velela in zapoveduje, prerokuje in dokončava. Ne moreva tako naprej. Moram v meglo, čim se znoči. In njeno oko gre za mano.

Ne daj se motiti, Smrtna! Prepleši zadnje dneve tega leta! In potem pojdi in obišči svoje mrtve ptice. Tam neke bom visel. Tok življenja me je ubil.

LOJZE BREZNIK:

(11)

DNEVNIK (1941-1943)

17. septembra 1941

Čutim se samega. Ko se drugi okoli mene zanimajo za vse mogoče drobne zadevice, se mučim sam s seboj in se borim za trdnost in jasnost, za mir v Bogu. Jih mogoče obsojam? Morda trpijo skrito in ne obešajo svoje duše vsem na vpogled, kakor tudi jaz ne, ki skušam biti za svet okrog mene vder in vesel. Ne vem, ali je borba za vero in življenje z Bogom tako skrita in neopazna, ali pa mogoče res mnogi prepuščajo za daljše čase nebesa ljubim angelom. Danes sem osamljen, nikjer sobojevnika, nikjer zgleda in spodbudne besede. Vendar pa ljudska duša, dasi jo skrbi tega sveta obračajo drugam, hoče poleta k Bogu. In ker jo duh tega časa tlači k prsti, potrebuje posrednika, duhovnika. Dve sliki iz počitnic po maturi mi ležita pred očmi. Ko sem naredil maturo, so me med počitnicami, posebno na začetku, premnogi spraševali: »Kam pa sedaj?« »Na univerzo!« Po kmečki pameti to ni »lemenat«. Pa sem videl, kako se je v teh vprašujočih obrazih, ki se je za njimi skrivalo tiho, sladko upanje, nekaj utrvalo in v otožnost in tiho domotožje so se zarezale gubé. Tedaj je vpilo v meni: »Glej, ti mladeč, ljudstvo bi rado duhovnika, glej, kako sladko upa in zida, ti pa tako kruto podiraš! Ali ni vsako vprašanje neizrečena prošnja (zaradi kmečkega sramu)? Pa je bilo preveliko dobrote in usmiljenja v meni, od matere sem to dobil, da bi mogel gledati razočaranje v tem ljudstvu...

Bil sem v Mengšu, prav v teh počitnicah, in bila je veselica. Zvečer sem šel z bratom in tovariši še v gostilno. Zunaj je deževalo, domov nismo mogli in morali smo čakati. Sedel sem za mizo pri kozarcih. Tovariši so se nekam zgubili, sam pa sem z mislimi, trpkimi, otožnimi obletaval par za parom, ki se je vrtel po gostilni, polni zvokov udarnic iz harmonike. Gledal sem spet moje ljudstvo. Tako se potaplja zaradi skrbi tega časa in zaradi teže greha v opojno pijačo in še opojnejšo ljubezen. Pa mi je reklo: »Glej, mladenič, kam boš dal svojo mladost in svoj mladi polet! To ljudstvo potrebuje zagovornika. Daj, nuj, žrtvuj se za to ljudstvo. Ni hudobno, pa greši. Išče miru in pozabljenja. Daj, ponudi se zanj, ki si iz njega zrastel. Pojdi, poleti k Bogu in dvigni ga k njemu - dvigni ga v molitvi in pokori - dvigni, dvigni!« Pa je tako milo prosilo, pa je v meni preveč dobrote, da ne morem odreči.

V teh dneh me te misli dvigajo. Težko je trpeti, ko ne veš, čemu. Ah zares - ko se mi ves smisel izmuzne. Pa mi prihajajo te slike - angeli tolažniki - in so kakor olje na mojo razbolelo dušo. Obljubil si, pa ne boš izpolnil? Ali ne bo druga boleost hujša od prve?

28. septembra 1941

Včeraj sem se vpisal na univerzo in s tem stopil v drugo leto svojih bogoslovnih študij. Drugo leto. Prvo je torej dozorelo, se potopilo. »Kje je sad?« se sprašujem. Kaj more biti sad enega - prvega leta bogoslovja? Ali sem si začrtal pot, ali imam program, ali sem zgradil temelj za svojo duhovno zgradbo? Na vse to morem, kakor pač sedaj gledam, pritrditi. Že ves teden mi plava pred očmi slika, ideal, ki bi ga rad udeležil, če bo božja volja. Kakšna slika pa je to? Preprosta je, nimam kakšnih grandioznih načrtov. Vidim skromno, ubogo izbico - izbico meniško, imenujem jo izbo kartuzijanovo. Pa ne mislim iti h kartuzijanom, ampak bi bil rad kartuzijan med svetom - svetni duhovnik - kartuzijan, puščavnik sredi šumnega življenja. Kaj mi pomeni »kartuzijan«? Pod tem pojmem življenje v samoti, molitvi in pokori, v samoti moje duše pri Bogu, ki v njej živi po milosti, in v samoti celice, kadar koli bom utegnil. Če pa me bo delo zadrževalo od nje čez dan, bom prečul v njej pol noči v molitvi v zadostženje Srcu Jezusovemu, za odpustanje grehov, mojih in našega naroda. Rad bi živel skrito življenje - samemu Bogu znano, kakor je bilo Marijino. Če bo polno trpljenja, ne bom odkrival svoje boli ljudem. V skritosti in zatišju bi rad izgoreval - kakor so se tako použivali v večjo čast božjo svetniki. V večjo čast božjo in rešenje duš, tiho, brez hrupa, iz ozadja brez pozornosti in pohvale. Prav to zadnje - brez pohvale - ker me napuh nekako vleče tudi k temu - češ nekaj novega boš, ljudje bodo govorili o tebi. Ta misel se mi nekam sladko smehlja, pa jo hočem izgnati in težko mi je, ker sem še nečimeren. Vse to naj bo torej tudi skrito, da ne bom vzbujal pozornosti. K temu smotru hočem priti tako, da se bom vadal sleherni dan, ki naj bo preživet v duhovni samoti: v samopozabi (da v pogovorih ne iščem sebe, ne govorim o sebi, da se nasprotno iskreno zanimam za bližnjega, da ne izdajam svojega trpljenja, ne iščem svojih pravic in zmage svojim načrtom in predlogom, da bom pokoren), v použivanju v božji pričujočnosti ter v izpolnjevanju njegove volje. V tem duhu naj mi poteče to leto in vsa sledeča v bogoslovju, da bom utrjen v svojem programu in duhovnem življenju vstopil v Gospodov vinograd. Pri tem pa naj mi razsvetlujeta pot dva žarka iz knjige Luči: »Če pšenično zrno ne pade v zemljo in ne umre, ne obrodi sadu« in »Kdor svoje življenje zaradi mene izgubi, ga bo našel«.

V Ljubljani je umrl Stane Kavčič

V petek dne 27. marca je v Ljubljani nenadoma umrl za srčno kapjo v 68. letu svojega življenja Stane Kavčič bivši predsednik Izvršnega sveta slovenske republike v letih 1967-1972.

Mlajši Slovenci so komaj vedeli zanj. Po leninistično-stalinistični »omiki« po Kavčičevi odstavitvi tudi slovenska sredstva javnega obveščanja njegovega imena niso več omenjala. Ne le politično, temveč za javnost sploh, je Stane Kavčič »umrl« že leta 1972 kot slovenska žrtev jugopartijske čistke mlajših političnih prvakov v treh poglavitnih republikah - na Hrvaškem, v Srbiji in Sloveniji - po odločitvi staropartijskega vodstva na generalski pristavi v Karadjordjevem 1. decembra 1971.

V letih Kavčičevega predsedovanja je vlada slovenske republike dobivala več pristojnosti. Ustavne spremembe sprejete 6. junija 1971 so končno proglasile republike za nosilke izvirne suverenosti. Politična pomembnost Staneta Kavčiča je bila v tem, da se je kot predsednik slovenske vlade novih ustavnih prerogativ tudi dejansko posluževal in temu primerno vodil vladne posle ter pripravljaj dolgoročni program slovenskega narodnega razvoja. Po skoraj petindvajsetih letih centralistične jugopartijske diktature je Stane Kavčič predstavljal prehod k uveljavljanju slovenske politične samostojnosti in slovenskih gospodarskih možnosti.

Pomen Staneta Kavčiča v povojni slovenski zgodovini je še večji, ako pomislimo, da je moral delovati v okviru leninističnega enopartijskega sistema. Toda, kakor se je Kavčič brez pomisleka vrgel v uveljavljanje pridobljene ustavne suverenosti slovenske republike, tako je iskal možnosti za politično udejstvovanje ogromne večine Slovencev, ki so bili dejansko razdržavljeni, ker niso bili člani komunistične partije. Ker Kavčič seveda ni mogel ukiniti političnega monopola (»vodilne vloge«) komunistične partije, je v njegovem razdobju zaživela zamisel, naj bi se vsaj v Sloveniji papirnata Socialistična zveza iz dotedanje »fronte« za komunistično partijo postopoma razvila v dejansko drugo politično organizacijo, bolj in bolj neodvisno od komunistične partije.

Dokler je Stane Kavčič bil živ, nisem javno govoril o svojem obisku v Ljubljani avgusta 1968. Ob njegovi smrti pa čutim kot neko svojo posebno dolžnost, da opišem tudi to epizodo iz Kavčičevega razdobja povojne Slovenije. O tem obisku bom govoril v bližnji knjigi svojih zgodovinskih razmišljanj. Tu bom samo omenil, da sem Ljubljano obiskal na povratku s študijske-

ga bivanja v Pragi, kjer je tedaj poskušal prehod iz komunistične diktature Aleksander Dubček.

Pod vtisom velikih spreminjanj na Češkoslovaškem sem iz Prage poslal kratko pismo predsedniku Stanetu Kavčiču, v katerem sem povedal, da bi na povratku v Ameriko rad obiskal Ljubljano in tam govoril z nekaterimi ekonomisti, ker nameravam primerjati reforme na Češkoslovaškem z onimi v Sloveniji in Jugoslaviji. Prejel sem pritrdilen odgovor. V Ljubljani so mi pripravili sestanek na Ekonomskem inštitutu in mi na mojo prošnjo in moj račun rezervirali sobo v hotelu Lev. To je zadovoljilo moje iskanje večšin, brez katerih ne bi bil šel v Slovenijo. Obisk je bil obojestransko tvegán, ker so vojnodobni Vosovci organizirali zoper moj obisk številne politične pritiske. Kavčiča tedaj ni bilo v Ljubljani. Spremljal je predsednika Tita na nenadnem obisku k Aleksandru Dubčku, ki naj bi pomagal odvrniti pretečo sovjetsko nevarnost. S Stanetom Kavčičem se tudi pozneje nisem srečal.

Konec julija 1969 se je vsa Slovenija, uradna in neuradna, dvignila v enoglasni »cestni protest«, ko je zvezna vlada v Beogradu v nasprotju z dogovorom s Svetovno Banko v Washingtonu uporabila za neke ceste na jugu štirideset milijonov dolarjev, ki so bili namenjeni za prepotrebno slovensko avtomobilsko cesto. Slovenski cestni protest je zaradi arogantne nove diskriminacije proti Sloveniji postal edinstven izraz izredne popularnosti nove slovenske politike podstvom Staneta Kavčiča.

Kavčičevi staropartijski nasprotniki so ob cestnem protestu znova poskušali, da bi Kavčiča očrnili pri Titu in ga vrgli z oblasti. Mojo intervencijo pri Svetovni banki za zanikano slovensko avtocesto so pri tem uporabili kot izgovor. Začenši z izpadom Edvarda Kardelja na posebni seji partijskega vodstva v Ljubljani 26. avgusta 1969, so se poslej vrstili javni napadi na »Žebota« kot evfemizem za kampanjo proti Kavčiču. Ti napadi so končno dosegli, da je slovenski Izvršni svet ustavil slovenski cestni protest. A Kavčič je še več kot dve leti ostal predsednik slovenske vlade.

Slabih šest mesecev po izglasovanju končnih ustavnih sprememb v začetku junija 1971 je po nerodnem razvoju v Zagrebu prišlo do že omenjenih političnih čistk na Hrvaškem decembra 1971 in v začetku 1972. V teku leta 1972 so prišle na vrsto še ostale republike, kjer so bili republiške vlade prevzeli bolj razgledani in s preteklostjo manj obremenjeni mlajši komunisti. Za Savko Dabčević v Zagrebu, so v letu 1972 odstranili tudi predsednika srbske vlade Marka Nikežića in Sta-

neta Kavčiča v Ljubljani. Tako se je represivno končala tudi kratka politična »pomlad v Jugoslaviji«. Poslej je šlo vse narobe. Nova politična vodstva v republikah se medsebojno niso špotovala, ne si zaupala, ker so njih nosilci bili izbrani v Beogradu. Tako se je novi ustavni sistem večnarodne Jugoslavije namesto enakopravnega sodelovanja suverenih republik izrodil v avtarkično zapiranje vase od občin navzgor.

Naj zaključim te obsmrtno misli o Stanetu Kavčiču, prvem in doslej edinem slovenskem državniku v povojni Sloveniji, z naslednjo anekdoto, ki sem jo slišal v Ljubljani. Na nekem sprejemu je Stane Kavčič v krogu, v katerem so vsi držali v rokah kozarce s to ali ono pijačo, dvignil kozarec napolnjen z ledenimi kockami. »To so velika gospodarska podjetja v zahodni Evropi«, se je Kavčič namuznil. Nato pa je v kozarec ledu nalil slovenskega vina, ki je zapolnilo praznine med ledenimi kockami, in pristavil: »To pa je obetavni gospodarski doprinos Slovenije v Evropskem merilu«. Vsi so razumeli.

Ko Slovenci ob ponovni veliki preizkušnji svoje narodne odpornosti sredi globokih gospodarskih težav - ki kričijo o zgrešeni jugoslovanski politiki po sestanku v Karadjordjevem decembra 1971 - žalujejo ob grobu Staneta Kavčiča, slovenskega državnika izpred dvajset let, ki je bil najprej Slovenec, šele nato komunist ali socialist kakršnekoli že vrste, se je vredno zamisliti: Kako drugače bi moglo danes biti v Sloveniji, ko bi ne bilo usodnega Karadjordjeva in bi Stane Kavčič bil mogel položiti trdnjše politične temelje takrat komaj pridobljeni slovenski suverenosti in obnavljajoči se slovenski gospodarski sposobnosti!

Tudi svobodni Slovenci v svetu se moramo v tem smislu pokloniti spominu Staneta Kavčiča. Naj ob spo-

Dolores Terseglav

Zimsko potovanje

*V megli se vračam z žalostne poti,
izgnanka, kot izgnanec bil si ti;
vse zemeljske želje sem zavrnila
in gola duša v zadnji cilj strmi.*

*Na desni tvojo hišo sem pustila,
a proti levi križ sem naredila;
tam črna straža dviga se v nebo,
tam ti počival boš nekoč z ženo.*

*Ničesar nimam, le čarovno moč,
ki s petjem razsvetljuje mračno noč
in ki solze v nakit bo spremenila.*

*In če ji Stvarnik milost podeli,
še dolgo bo nama govorila,
ko naju bo že zdavnaj prst prekrila.*

minu nanj Slovence družijo globoko zaupanje, da to, kar je Stane Kavčič leta 1967 začel, nihče več ne more uničiti: Novi slovenski rodovi bodo njegovo delo trmasto nadaljevali - tudi če bi Beograd izsilil uničenje Nove revije, Mladine, Tribune, Katedre in drugih bolj kritičnih glasil.

CIRIL ŽEBOT

POD ČRTO

Slovenščina ZKMI

Zveza komunistične mladine Italije hoče spremeniti obraz politiki - tako piše namreč na volilnem letaku - z njim pa dejansko spreminja slovenski jezik, ga pači in maliči preko dovoljene mere. Letak, ki so ga širili tudi pred slovenskimi višjimi šolami na Tržaškem in s katerim so vabili na volilni shod, ki je bil 16. maja v novinarskem krožku, ne mrgoli samo s pravopisnimi in slovničnimi napakami, pač pa predstavlja zgovoren primer prevajanja, ki nima več nobenega opravka s slovenščino. S takim malomarnim odnosom do jezika mladi komunisti samo dokazujejo svojo pomanjkljivo kulturo in neznanje slovenščine, dokazujejo pa tudi, da jim gre izključno za slovenske glasove, slovenske pravice so jim deveta briga. Če zahtevamo pravice od države, pa imamo

vendar pravico vsaj do spodobnega jezikovnega sporočila tistih, ki prisegajo, da so na slovenski strani. Sicer so se taki letaki pojavljali že v preteklosti in že takrat smo opozarjali na napake, pa ni nič zaleglo.

Misijonska obzorja

Kot priloga verskega tednika Družina je v Ljubljani izšla marca prva številka bogato oblikovanega lista Misijonska obzorja. Revija je sad II. vseslovenskega misijonskega simpozija v Tinjah. Glavni urednik je lazarist, univ. prof. Drago Ocvirk. Zaenkrat bodo Misijonska obzorja izhajala vsaka dva meseca. Namenjena so Slovencem po vsem svetu, saj je predvideno, da se v Argentini ukinejo Katoliški misijoni, ko se enkrat uveljavi novi misijonski glasnik.

Pri tem pa ni mogoče zakriti obžalovanja, da se naslov Katoliških misijonov ne ohrani pri novem listu. Gre za revijo z izredno bogato tradicijo, ki je nastala v predvojni Sloveniji, preživela vojna in begunska leta in do danes zelo kvalitetno izhaja v Argentini, vendar z vseslovenskim izrazom. Izdajajo jo ravno tako lazaristi. Ohranitev naslova bi bila resnično znamenje enotnega slovenskega prostora in spoštovanja slovenske zdrave tradicije. Saj je tudi Celovski Zvon hotel z naslovom seči v tako tradicijo, na cerkvenem področju pa poznamo primera salezijanskih Knjižic, ki so izhajale prej v Sloveniji, po vojni v Trstu, kasneje in še danes pa spet v Ljubljani. Ekumenski zborniki Kraljestvo božje, ki imajo sicer danes uradni naslov V edinosti, imajo za sabo podobno pot, a svojih izhodišč ne zakrivajo.

MAJCNOVA APOKALIPSA

Prvič po vojni je v matični Sloveniji kako gledališče postavilo na oder delo Stanka Majcna. Dne 15. marca je bila premiera enodejanke Apokalipsa v režiji Matjaža Zupančiča v eksperimentalnem gledališču Glej v Ljubljani. Delo je bilo napisano leta 1923, po mnenju nekaterih kritikov pa je uprizoritev udarila mimo avtorjeve logike in sloga. Majcna je po vojni že izvajal Radio Trst A, na odru pa Slovensko stalno gledališče v Trstu v sezoni 1974-75. Uprizorjen je bil tudi v zdomstvu.

PREDSEDNIK D. PAULIN

Na občnem zboru Zveze slovenske katoliške prosvete v Gorici je bil 6. aprila potrjen za predsednika dr. Damjan Paulin.

ČERNETOV SKLAD IN NAGRADA VSTAJENJE

Nagrado iz Černetovega sklada za ustanove in posameznike, ki delajo v smislu načel slovenstva, demokracije in krščanstva so letos podelili Zvezi slovenske katoliške prosvete iz Gorice. Podelitev je bila v Peterlinovi dvorani v Trstu v ponedeljek, 6. aprila.

Literarno nagrado Vstajenje pa so letos podelili prof. Tomažu Simčiču za knjigo »Jakob Ukmar«, ki je ob koncu lanskega leta izšla pri goriški Mohorjevi družbi. Podelitev je bila v ponedeljek, 27. aprila v Peterlinovi dvorani.

PRENOVLJENA EUROPA ETHNICA

Revija za manjšinska in narodnostna vprašanja Europa Ethnica, ki jo izdaja dunajska založba Braumüller, se je z letnikom 1987 po zunanji in grafični podobi vidno prenovila. Po 25 letih je glavno uredništvo zapustil zdaj 80-letni prof. dr. Franz Rendl. Novi glavni urednik je dr. Georg Rundel iz dunajskega Raziskovalnega zavoda za Podonavje.

SLOVENE STUDIES

Številka revije Društva za slovenistične študije iz ZDA Slovene Studies, ki je izšla z oznako 1986/1, je ena izmed 15 uradnih publikacij, ki prinašajo izbor razprav s III. svetovnega kongresa za preučevanje Sovjetske zveze in Vzhodne Evrope, ki je bil leta 1985 v Washingtonu. Osrednji del je posvečen tam obravnavanim manjšinskim vprašanjem. Zastopana sta tudi prof. Aleš Lokar in dr. Marko Oblak z razpravo o Slovencih v Italiji z gospodarskega vidika.

30 LET BARAGOVEGA DOMA

24. januarja so v Clevelandu praznovali 30-letnico Baragovega doma, ki je bil prvo kulturno in družabno središče povojne politične emigracije v Severni Ameriki. Glavni govornik je bil bivši urednik Ameriške domovine prof. Vinko Lipovec, nastopila pa sta še pred-

sednik Baragovega doma Stane Vidmar in tajnik Jože Melaher. V stavbi je Slovenska pisarna, poleg tega pa še velika knjižnica.

TONE ZRNEC NAGRAJEN

Kulturno nagrado Hranilnice in posojilnice slovenskih župnij v Torontu je prejel duhovnik lazarist Tone Zrnc. To je tudi znan baragoslovec in urednik mesečnika Božja beseda.

PRIMORSKA POJE

18. revija Primorska poje se je začela 21. marca na Škofijah. Konec je bil v Postojni 24. aprila. Na koncertih na obeh straneh meje je nastopilo okoli 130 zborov.

PESEM MLADIH

V Kulturnem domu v Trstu je bila 22. marca pevška revija Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta Pesem mladih. Nastopilo je 15 zborov, ob koncu pa je bila skupna pesem ob spremljavi ansambla Zvezde in pod vodstvom Franca Pohajača. Govorila je mlada učiteljica Leonida Gruden. Prisrčen pozdrav je izrekel tudi tržaški škof Bel-lomi.

ALBINA MOLEK ASPELL

To je ime sedanje predsednice Združenja ameriških katoliških časnikarjev. Rodila se je v Clevelandu slovenskim staršem z Dolenjske.

Dr. S. Soban izroča nagrado »Vstajenje« prof. Tomažu Simčiču (levo); časnikar E. Vršaj pa nagrado iz Černetovega sklada predstavnici goriške ZSKP prof. Franki Žgavec (desno)

Tako izgleda zunanost novega škofijskega prizidka v Mariboru (levo). Pisatelj B. Pahor predstavlja novo izdajo Špangerjeve knjige Bazoviški spomenik v TK (desno)

ŠKOFIJSKA AVLA V MARIBORU

Ob škofijski in semeniški palači v Mariboru je zrasla nova škofijska avla, v kateri so teološka knjižnica, dvorana in stanovanjski prostori za upokojene duhovnike. Ob odprtju sta bili 29. marca slovesnosti v stolnici in v sami zgradbi.

PREDSTOJNIK JEZUITOV

Vrhovni predstojnik jezuitskega reda p. Hans Peter Kolvenbach je bil aprila na obisku v Sloveniji. Poleg redovnih in verskih stikov je imel tudi sestanek s podpredsednikom slovenske vlade Borisom Frlecom.

TEČAJ V ŽABNICAH

Po daljšem premoru so 26. marca začeli v Žabnicah z dvomesečnim tečajem slovenščine.

UMRL STANE KAVČIČ

Dne 27. marca je umrl znani slovenski politik Stane Kavčič. Rodil se je leta 1919 v Ljubljani in postal leta 1941 član KPS. Zaradi »cestne afere« in drugih zapletov je moral iz predsedstva ZKJ, predvsem pa je moral odstopiti kot predsednik slovenske vlade. Ravno nekaj dni pred smrtjo je o njem in o njegovi odstranitvi javno govoril v Mariboru Mitja Ribičič, kar je objavil Teleks. Kavčič je odgovoril. Njegova prva vidna prekinitev dolgoletnega molka pa je bila objavljena že po smrti. Pozneje je bilo natisnjenih še več razmišljanj in komentarjev o njegovem obdobju, ki je doslej veljalo za nekako »tabu temo«.

PISATELJI OB MEJI

Dne 20. februarja se je začelo v Portorožu drugo mednarodno srečanje pisateljev ob meji. Kakih 60 udeležencev je prišlo iz Jugoslavije, Italije, Avstrije in Švice. Med njimi je bil tudi glavni tajnik mednarodnega PEN-kluba Alexander Blokh. Prireditelji so podelili prvi nagradi Portorož: za novelo je bil nagrajen Rudi Šeligo, za esej pa Karl Markus Gauss iz Salzburga.

PLEČNIK IN BASKI

Decembra in januarja je bila razstava o Jožetu Plečniku, arhitekturi in mestu v baskovskem središču Bilbao v Španiji. Nato so jo prenesli v Villadolid. Ob tem je bil mednarodni simpozij o arhitekturi v Evropi ob prelomu prejšnjega stoletja. Sodeloval je tudi dr. Peter Krečič iz Ljubljane. Prireditelji so prevedli in obogatili katalog o Plečniku z londonske razstave leta 1983. Zdaj je izšel v španščini in baskovščini.

UMRL DOLFE VOGELNIK

Umrl je častni predsednik Mednarodne demografske unije, slovenski statistik in demograf dr. Dolfe Vogeltnik. Svoji čas je bil profesor ekonomske fakultete in rektor v Ljubljani. Napisal je kakih 40 strokovnih del.

DEDIJER

Zgodovinar in Titov biograf Vladimir Dedijs je z ženo Vero daroval Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani svoj obsežni arhiv o letih vojne, revolucije in povojne dobe.

BAZOVIŠKI SPOMENIK

V Tržaški knjigarni so 9. aprila predstavili drugo izdajo spominov Vekoslava Špangerja na ilegalno delo, ki se je končalo s prvim tržaškim procesom in ustrelitvijo štirih bazoviških junakov leta 1930. Knjigo, ki je morala prvič iziti v samozaložbi, je tokrat založila Openška hranilnica. Spremno besedo o rajnem avtorju in njegovem delu je prispeval pisatelj Boris Pahor.

BENEŠKI DUHOVNICI ZA GORATA PODROČJA

Slovenski duhovniki iz špeterske dekanije so skupno z videmskim pomožnim škofom Brollom 12. marca sestavili listino, ki zahteva ukrepe v korist gospodarske in družbene prenove goratega področja Kanalske doline, Rezije, Tera, Karnajte in Nadiških dolin.

DVOJEZIČNI NAPISI

V Benečiji se pojavljajo prvi dvojezični napisi, ki jih sicer ne postavljajo v čisto uradni obliki, temveč z drugačnimi utemeljitvami, podobno kot furlanske napise v številnih krajih. Zanje se je odločila občina Fojda, ki jih je že nekaj postavila, načelno pa tudi občina Grmek.

BENEŠKI DNEVI

13. Beneški kulturni dnevi, ki so se začeli konec marca v Špetru, so bili letos posvečeni ljudski kulturi v Benečiji.

ŠKOF PIRIH PREVZEL KOPRSKO ŠKOFIJO

Na veliki četrtek, 16. aprila, je koprski škof dr. Janez Jenko prepustil škofijo škofu - pomočniku Metodu Pirihi. Nekaj dni kasneje je odpotoval na daljši pastirski obisk med slovenske izseljence v Argentini.

DUHOVNICI V STRASSBURGU

Slovenski izseljenski duhovniki iz Zahodne Evrope so se pod vodstvom prelata Naceta Čretnika iz Pariza zbrali prve dni aprila na posvetu v Strassburgu. Med drugim so obiskali Evropsko palačo, kjer jih je sprejel predsednik parlamentarne skupščine Evropskega sveta Jung.

SERGEJ MAŠERA

Šele 17. aprila letos so položili v družinsko grobnico v Ljubljani posmrtno ostanke narodnega heroja Sergeja Mašere. Na ta dan leta 1941 se je kot poročnik bojne ladje skupaj s poročnikom bojne ladje II. razreda Milanom Spasičem pognal v zrak skupno z rušilcem Zagreb v Boki Kotorski, da bi ladja ne padla v roke okupatorju.

REVIJA SLOVENIJA

V 30.000 izvodih je izšla prva številka revije Slovenija, ki jo v angleščini izdajata Slovenska izseljeniška matica in Gospodarska zbornica v Ljubljani. Namenjena je izseljencem in njihovim potomcem ter gospodarskim in turističnim partnerjem v tujini. Izhajala bo tromesečno.

PAPEŽ V ARGENTINI

Med obiskom papeža Janeza Pavla Drugega v Argentini je prišlo do več srečanj tudi s slovenskimi izseljenci. Tako se je skupina mladih v narodnih nošah in s transparenti ter slovenskimi zastavami 8. aprila udeležila papeževga srečanja z izseljenci v mestu Paraná. V Buenos Airesu je bila večja skupina Slovencev na srečanju, ki ga je imel sv. oče s Poljaki, 11. aprila pa je bilo 300 rojakov na svetovnem mladinskem srečanju na Aveniji 9. julija, ki je trajalo potem vso noč do papeževga sklepne maše na cvetno nedeljo. Dva velika transparenta Slovencev so prikazovala mednarodna televizijska poročila.

UMRL DR. ZDRAVLJIČ

Dne 12. aprila so v Šempetru pri Novi Gorici pokopali nekdanjega predstojnika otroškega oddelka novogoriške bolnišnice dr. Maria Zdravljica. Rodil se je leta 1917 v Klodiču v Benečiji. Med vojno je bil politkomisar briško-beneške čete. Na povojnem italijanskem procesu proti tej partizanski skupini je bil v odsotnosti obsojen na 24. let zapor, v času mednarodne odjuge pa amnistran.

UMRL SLAVKO JAN

V 83. letu je 29. aprila umrl slovenski igralec in režiser Slavko Jan. Bil je dobitnik Borštnikovega prstana. Dvakrat je bil ravnatelj ljubljanske Drame, poleg tega pa profesor na igralški akademiji v Ljubljani.

JUS

V Trstu se je osnovalo novo društvo zamejskih pravnikov in študentov prava, ki si je izbralo ime Jus. Dolgoletno tržaško društvo Pravniki združuje le pravnike, ki izvršujejo odvetniški poklic.

KATOLIŠKI SHOD IN OBNOVITEV DELA

Slovenci v Argentini so se odločili za izvedbo slovenskega katoliškega shoda. Prvi kulturni večer nove sezone Slovenske kulturne akcije, ki je bil 27. marca, je bil posvečen tej tematiki. Poročal je lazarist Lado Lenček.

Istočasno se je v Argentini z nastopom jeseni začela kulturna sezona. Odprle so se slovenske sobotne šole in obnovili tečaji. 29. marca je bil 40. redni občni zbor Zedinjene Slovenije. To je predstavniška organizacija slovenske emigracije v Argentini, ki povezuje domove, skrbi za večje manifestacije, za šolske tečaje, ki jih obiskuje skoraj 500 učencev in dijakov, za knjižnico. Kot predsednik je bil potrjen Lojze Rezelj.

KIDRIČEVE NAGRADE

Letošnje Kidričeve nagrade, ki so jih podelili 10. aprila v Ljubljani, so prejeli: za biofiziko prof. dr. Milan Schara in dr. Marjeta Šentjura, za sistemsko teorijo in kibernetiko prof. dr. Ludvik Gyergyek, za govedorejo prof. dr. Jože Ferčej, za muzikologijo akad. prof. dr. Dragotin Cvetko, za preučevanje narodnega vprašanja pa prof. dr. Janko Pleterški.

V Sestlanu so 14. maja predstavili knjigo ameriškega prof. J. Davisa o Žužkih iz Mavhinj (levo); v Boljuncu pa so 26. marca predstavili knjigo »Burja in kamen« (desno)

PROTIJEDRSKA MANIFESTACIJA

Tudi Ljubljana je doživela protijedrsko manifestacijo. Proti vsakršnemu izkoriščanju jedrske energije je 23. aprila manifestiralo nekaj tisoč mladih.

AKADEMIKI

Na redni skupščini Slovenske akademije znanosti in umetnosti 23. aprila v Ljubljani so deset dotedanjih dopisnih članov proglasili za redne člane. Izvolili so še 8 dopisnih in 15 zunanjih dopisnih članov. Med temi so tržaški slikar Lojze Spacal, arhitekt Boris Podrecca in glasbenik Janez Matičič, ki sta se uveljavila v tujini, in koroški pisatelj Peter Handke.

Trenutno sestavljajo SAZU 68 rednih, 16 dopisnih in 75 zunanjih dopisnih članov. 13. in 14. oktobra 1988 bo proslava 50-letnice ustanovitve akademije.

KOPITAR

Aprila je bil v Ljubljani znanstveni simpozij o jezikoslovcu Jerneju Kopitarju v Vukovem letu.

UMRL BRANKO RUDOLF

V Mariboru so 24. aprila pokopali pesnika in pisatelja Branka Rudolfa. Rodil se je leta 1904 v Slovenskih Konjicah. Dolgo je bil tudi urednik in gledališki ravnatelj.

UMRL RADO NAKRST

V Trstu je 25. aprila umrl nestor slovenskih igralcev Rado Nakrst. Rodil se je leta 1906 v Trstu in tu začel gledališko pot, ki jo je nadaljeval kot emigrant v Sloveniji, po vojni pa v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu. Leta 1976 je prejel Borštnikov prstan, leta 1979 pa Prešernovo nagrado za življenjsko delo.

VESELA POMLAD

Openski zbor Vesela pomlad, ki ga vodi Franc Pohajač, je ob koncu aprila opravil gostovanje med Slovenci na Švedskem.

UMRL AKADEMIK BROADAR

Ustanovitelj slovenske kvartarologije in paleolitike akademik in upokojeni univerzitetni profesor dr. Srečko Brodar je umrl 27. aprila v Ljubljani, kjer se je rodil leta 1893. Že pred vojno se je proslavil z osemletnimi odkopavanji v Počotški zijalki na pobočju Olševe, kjer je odkril kosti 1.500 jamskih medvedov in orodje ledenodobnega človeka.

TAIZÉJCI V LJUBLJANI

Od 1. do 3. maja je bilo v Ljubljani veliko mednarodno molitveno srečanje »Romanje zaupanja na zemlji«. Gre za pobudo ekumenske redovne skupnosti iz Taizéja, katere duhovni voditelj brat Roger Schultz je vodil tudi ljubljansko srečanje. Od 5.000 mladih udeležencev jih je bilo okoli tisoč iz tujih držav, tudi iz Vzhodne Evrope. Srečanje je zajelo 66 ljubljanskih in okoliških župnij. Vsi gostje so bivali po družinah.

Že 25. aprila pa je bilo v Ogleju in Gradežu veliko srečanje mladih vernikov iz Slovenije (gibanje Pot, ki ga vodi primorski duhovnik Vinko Kobal) in Italije (veliko članov Comunione e Liberazione). Okoli 1.500 mladim sta govorila koprski škof Pirihi, tržaški pisatelj Alojz Rebula in drugi.

PEN CLUB

Maja je bilo na Bledu 20. mednarodno pisateljsko srečanje na pobudo slovenskega PEN centra in Društva slovenskih pisateljev. 80 udeležencev iz številnih držav je razpravljalo o zgodovinski in literarni resnici. Med nastopajočimi je bil tudi tržaški pisatelj Boris Pahor.

V Luganu v Švici pa je bilo 50. srečanje mednarodnega PEN kluba, ki je bilo posvečeno problematiki pisatelja ob meji.

LIGA SLOVENSКИH AMERIKANCEV

Liga slovenskih Amerikancev, ki ima sedež v New Yorku, in Družba sv. Mohorja iz Celovca prirejata 5-tedenski seminar slovenskega jezika in kulture, ki bo od 19. julija do 23. avgusta v Celovcu. Namenjen je mladim Slovencem iz Severne Amerike med 14. in 19. letom. Podoben uspešen tečaj je bil že leta 1978. Napovedujejo obiske udeležencev tudi v matični Sloveniji in po slovenskih krajih v Italiji.

SOVRETOVA NAGRADA

Društvo književnih prevajalcev Slovenije je 12. maja podelilo Sovretovo nagrado za življenjsko delo prevajalcu, jezikoslovcu in uredniku Janezu Gradišniku.

PREDSEDNIK ZKOS

Novi predsednik Zveze kulturnih organizacij Slovenije je Marjan Gabrijelčič. Nasledil je Jožeta Ostermana, ki je prevzel vodstvo SZDL v mestu Ljubljani.

BESEDIŠČE

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je za notranjo uporabo izdala v dveh zvezkih Besedišče slovenskega jezika. Gre za neobdelane slovenske besede, ki niso prišle v Slovar slovenskega knjižnega jezika zaradi zastarelosti, redkosti ali podobnih vzrokov. Takih besed je kar 182.976.

RISE FROM WANT

V Seslanu so 14. maja predstavili knjigo ameriškega zgodovinarja Jamesa Davisa Rise from Want (Dvig iz pomanjkanja), ki je izšla lani pri University of Pennsylvania Pressu. Prinaša zgodovino našega bližjega okolja in gospodarskega ter socialnega razvoja skozi zgodovino Žužkovih iz Vižovelj od zapisa v urbarju leta 1578 do danes. Davis, ki je bil v letih 1953-54 vojak na Svobodnem tržaškem ozemlju, se je oženil z Eldo Žužek...

UMRL VITOMIL ZUPAN

Dne 19. maja so v Ljubljani pokopali pisatelja Vitomila Zupana. Rodil se je leta 1914, njegova prva objava v Mladiki pa sega v leto 1933. Bil je partizan, po kominformu je predsedel sedem let v zaporu, kljub inženirski diplomu pa je živel kot svojevrsten svobodni književnik. Mnoga dela je mogel objaviti dolgo po nastanku, tudi po 30 let kasneje. Ukvarjal se je s številnimi literarnimi zvrstmi. V zadnjem obdobju sta imeli največ odmeva knjigi Menuet za kitaro na tematiko NOB in Levitan na tematično stalinističnih zaporov.

ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE

Novembra bi moral iziti prvi zvezek Enciklopedije Slovenije. Skupno bo izšlo 13 knjig - ena na leto - z 8.000 gesli, 6.000 biografskimi podatki in skupno 5.600 stranmi.

KROŽEK VIRGIL ŠČEK

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček je letošnjo pomlad pripravil tri zanimiva in aktualna srečanja v dvorani v ulici Machiavelli 22. 17. marca je o svoji knjigi Resničnost in utvara predaval pravnik dr. France Bučar iz Ljubljane. 31. marca je o problemih krajevne zdravstvene enote v Trstu predaval član odbora te ustanove Miro Opelt. 14. aprila pa so pri okrogli mizi o Slovenskem stalnem gledališču v Trstu govorili Saša Rudolf, Rafko Dolhar, Livij Valenčič in Marija Ferletič.

20 LET ZBORA FILEJ

S slovesnim koncertom je moški pevski zbor Mirko Filej iz Gorice, ki ga vodi Zdravko Klanjšček, praznoval 17. maja 20-letnico obstoja. Večer je bil posvečen tudi 50-letnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža in 25-letnici smrti duhovnika in prosvetnega ter glasbenega delavca Mirka Fileja.

VLADIMIR VREMEC

Dr. Vladimir Vremec, ravnatelj mestnih zelenic v Trstu, že od aprila obiskuje Palermo, kjer kot gostujoči profesor na fakulteti za arhitekturo poučuje umetnost urejanja javnih vrtov in parkov.

VERA V TRSTU

Center za zgodovinske in verske študije v Trstu, ki ga vodi prof. P. Zovatto, pripravlja svojo 17. izdajo. Posvečena je veri v Trstu. Knjiga bo obsegala 280 strani in 20 študij, med katerimi so tri slovenske: M. Šah je pripravil pregled verskega tiska v Trstu v zadnjih 15-ih letih, T. Simčič je napisal članek o Jakobu Ukmarju in katoliških integralistih v Trstu, F. Ferluga-Petronio pa esej o Gradniku.

UMRL CAROLUS CERGOLY

V Trstu je 3. maja umrl pisatelj in publicist Carolus L. Cergoly. Rojen je bil v Trstu leta 1908. Še pred dnevi je izšlo njegovo zadnje delo *L'allegria di Thor*. Sad njegove srednjeevropske usmerjenosti je bil pred leti *Il complesso dell'Imperatore*. V letih 1945-53 je v Trstu urejal dnevnik *Corriere di Trieste*, prej pa je bil partizan.

GORIŠKA 1940 - 1957

Inštitut za versko in družbeno zgodovino v Gorici je izdal tretji zvezek zbirke zgodovinskih raziskav o goriških katoličanih v 20. stoletju. Gre za predavanja posebnih nizov, h katerim so pritegnjeni tudi slovenski zgodovinarji in pričevalci. Zadnja publikacija ima naslov v italijanščini *Goriška med vojno, odporništvom in demokratično obnovo 1940 - 1957*.

POMORSKA ŠOLA

V Piranu so praznovali 40-letnico ustanovitve prve slovenske pomorske šole, ki je nastala marca 1947 v Žusteru. Prvi ravnatelj je bil sedanji tržaški odvetnik in upokojeni profesor Franc Škerlj. Njena naslednica je sedanja Srednja pomorska in prometna šola v Piranu.

MENS V STRASSBURGU

V tednu pred veliko nočjo je bilo v Strassburgu tradicionalno zasedanje Mladine evropskih narodnosti, nekdanje Mladinske komisije FUENS. Na seminarju so razpravljali predvsem o manjšinah in evropskem združevanju. Prisotna je bila tudi delegacija Mladinske sekcije Slovenske skupnosti. Odooben je bil predlog njene resolucije v korist globalne zaščite Slovencev v Italiji. Del seminarja je bil posvečen spoznavanju brezpravne nemške manjšine v francoski Alzaciji. Prihodnji velikonočni seminar bo na Južnem Tirolskem.

KNJIGA 86 V ANGLEŠČINI

Knjigotrška in bibliografska revija Knjiga 86 je izdala v lepi opremi brošuro na 116 straneh Slovenian Books. V njej je prikaz sodobne slovenske književnosti, opisane so slovenske založbe (zunaj meja SRS le Drava iz Celovca in ZTT iz Trsta) in značilnejše knjige zadnjih let. Ob koncu je prikaz prevažanja iz slovenščine in v slovenščino.

UMRL PROF. TOUSSAINT HOČEVAR

V New Orleansu (ZDA) je 21. aprila umrl vidni predstavnik slovenske znatnosti v svetu, ekonomist in profesor na tamkajšnji univerzi Toussaint Hočevar. Pokopali so ga 25. aprila v kraju Santa Rosa Beach na Floridi, kjer je družina preživljala počitnice.

Profesor se je živo zanimal za našo manjšinsko stvarnost. Bil je med vidnimi sooblikovalci tržaške Mednarodne manjšinske konference leta 1974 in avtor pomembnih študij o ekonomiki jezikov, specifično manjšinskih tržiščih in drugih vidikih sovplivanja med manjšinskim jezikom in gospodarskim razvojem. V lastni založbi Prometej je med drugim izdal zbirko svojih gospodarskih razprav v slovenščini. Nastopal pa je na številnih mednarodnih simpozijih in bil deležen mnogih priznanj. Bil je tudi med pobudniki ameriške Družbe za slovenistične študije, njenih publikacij in odmevnih mednarodnih zasedanj. Svočas je redno sodeloval pri tržaškem tedniku *Gospodarstvo*.

GORIŠKI ŠOLSKI CENTER

V Rimu so bili tudi na odločen poseg Slovenske skupnosti rešeni zapleti, ki so ogrozili letošnje finansiranje za novi slovenski šolski center v Gorici. Pomembna pobuda gre torej naprej.

Pisatelj Marjan Rožanc (levo) v Peterlinovi dvorani

IZ DELOVANJA DSI

Ob koncu sezone Društva slovenskih izobražencev v Trstu, ki se bo končala v prvi polovici junija, zabeležimo v tej rubriki še nekaj pomembnejših večerov v zadnjih mesecih. Tako sta DSI in združenje MOST pripravila 23. marca skupaj predavanje pisatelja Marjana Rožanca o slovenskem modelu naroda in Jugoslaviji; naslednji ponedeljek, 30. marca, je v Peterlinovi dvorani predaval prof. Johan Strutz s celovške univerze na temo »Slovenska, italijanska in nemška literatura Trsta na celovski univerzi«; 13. aprila je v DSI podal velikonočno misel duhovnik Milan Nemač; v ponedeljek, 4. maja, nas je fotograf Mario Magajna z diapozitivi popeljal po sledovih Barage ob Velikih jezerih; 11. maja je predaval dr. Tone Stres iz Ljubljane o človekovih pravicah v luči krščanstva.

100 LET PETJA

Na Proseku in Kontovelu praznujejo stoletnico zborovskega petja. Sedanji zbor Vasilij Mirk je dal pobudo za več slovesnosti. Dne 9. maja je bil na Proseku koncert pobratenih zborov.

NOVI RAVNATELJI

Po uspešno opravljenih izpitih so dosegli stalnost ravnatelji slovenskih višjih srednjih šol iz Trsta in Gorice profesorji Ninko Černic, Elvi Miklavc Slokar, Pino Rudež in Majda Sfiligoj Corsi.

PREVOD FULVIA TOMIZZE

Založništvo tržaškega tiska je izdalo slovenski prevod knjige Fulvia Tomizze o tragični zgodbi Danice in Stanka Vuka. Pod naslovom *Mladoporočenca* iz ulice Rossetti ga je oskrbela Majda Capuder. Predstavitev je bila v prostorih Društva slovenskih pisateljev v Ljubljani 9. aprila. Prisoten je bil tudi avtor.

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

»O, DOMOVINA, KO TE JE
PARTIJA BLAGOSLOVILA...«

(beseda znanega slovenskega
pisatelja - v šaljivem ključu
o žalostni zadevi)

*Na srečanju predvojnih in medvojnih
komunistov v Mariboru je med kulturnim
sporedom najprej završalo med branjem
odlomka „O domovina, ko te je Bog ust-
varil, te je blagoslovil z obema rokama“
iz Cankarjevega Kurenta...«*

(VEČER, 25. april 1987, stran 7)

Če pustim ob strani vso črno-belo-rdečo kritiko, ki leti zdaj na predsednika mariborskih komunistov Rafaela Razpeta, ki je kot pravi komunist pač izpolnil voljo zbrane množice, prekinil kulturni spored, pa se ustavim samo ob dejstvu, da je »najprej završalo med branjem odlomka iz Cankarjevega Kurenta«, bi dejal naslednje: do Cankarja moramo imeti bolj elastičen odnos, predvsem pa seveda ne sakralnega. Torej je odlomek iz Cankarjevega Kurenta med študenti teološke fakultete nekaj predvsem drugega kot na primer med predvojnimi in medvojnimi komunisti v Mariboru. Kakšen naj bo odnos povojnih komunistov do tega odlomka, mi še ni znano, prav lahko pa bi bilo organizirati plenum CK na to temo. In nadalje je Cankar za šolska berila spet nekaj čisto drugega in ga je treba korigirati, kot pa Cankar za inteligenco in drugo meščansko desnico v Zbranih delih, na primer.

Če bi bila res zgodovina še mati človeštva, bi nas zgodba okoli Prešernove Zdravljice pač lahko kaj naučila. Zdravljica je namreč čisto v redu na proslavi SZDL, povsem neprimerna pa je na primer na Triglavu in v Bohinju, če gre za tako usodno stvar za naše bivanje koncem tisočletja, kot je štafetna palica. In da ne bo kdo rekel, da samo zafrkavam, mi dovolite da predlagam redakcijo spornega odlomka iz Ivana Cankarja, mislim tako redakcijo, ki bo primerna za srečanja predvojnih in medvojnih, morda pa celo povojnih komunistov. Da bomo lažje primerjali, najprej citiram odlomek iz Kurenta v originalu in vljudno vas prosim, da ne prekinete mojega nastopa.

»O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in je rekel: Tod bodo živeli veseli ljudje. Skopo je meril lepoto, ko jo je trosil od vzhoda do zahoda; šel je mimo silnih pokrajin, pa se ni ozrl nanje — puste leže tam, strme proti nebu s slepi mi očmi in prosijo milosti. Nazadnje mu je ostalo polno perišče lepote; razsulo jo je nad vse štiri strani, od štajerskih goric do strme tržaške obale ter od Triglava pa do Gorjancev in je rekel: Veseli ljudje bodo živeli tod;

pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje! Kakor je rekel, tako se je zgodilo. Božja setev je pognala kal in je rodila — zrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih ugleda, obstrmi pred tem čudom božjim, srce strepeče od same sladkosti; zakaj gore in poljane oznanjajo, da je Bog ustvaril paradiž za domovino veselemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi. Vse, kakor je rekel, se je zgodilo; bogatejši so pač drugi jeziki; pravijo tudi da so milozvočnejši in bolj pripravljeni za vsakdanjo rabo — ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni kakor velikonočno potrkavanje in zvezde pojo, kadar se na svoji svetli poti ustavijo in se ozro na čudežno deželo pod seboj. Vesela domovina, pozdravljena iz veselega srca.

Ves veličasten, kakor prerok in glasnik, je stopil Kurent v dolino.«

Tako Cankar! Naj omenimo tudi, da piše besedo Bog z veliko. Zdaj pa dovolite, tovariši in tovarišice, da predlagam redakcijo teksta, ki bo primerna tudi za srečanje predvojnih in medvojnih (morda pa mirnodobskih) komunistov. V Mariboru. Ali tudi kje drugje.

»O, domovina, ko te je Partija ustanovila, te je trdo prišla z obema rokama in rekla: Tod bodo živeli zavedni ljudje! Skopo je merila z lepoto, ki jo je trosila od vzhoda do zahoda. Šla je mimo silnih pokrajin in se ni ozirala nanje — puste leže zdaj na zahodu, strme proti vzhodu in prosijo milosti.

Nazadnje ji je ostalo perišče zavesti; razsula jo je na vse štiri strani, od štajerskih agrokombinativ do strme tržaške obale ter do Triglava pa do Gorjancev... (V oklepaju: ko že omenjamo radodarnost Partije do strme tržaške obale, pa seveda le ne smemo pozabiti, da tam živi desničarsko orientiran pisatelj, ki bi se sicer rad skril za boljševiškim imenom Boris, a mu to ne bo uspelo...) In je rekla: Zavedni ljudje bodo živeli tod in njih pesem bo »Od Triglava pa do Vardara«. Kakor je rekla, tako so se stvari dialektično razvijale. Setev je pognala kal — zrasle so osnovne organizacije pod Triglavom. Oko, ki jih ugleda, obstrmi pred tem čudom, srce vztrepeče že ob sami članarni; zakaj gore in poljane oznanjajo, da je ustvarila raj na zemlji... Zavednemu rodu, zavednejšemu pred vsemi drugimi. Vse, kakor je rekla, se je zgodilo. Bogataši so res drugi narodi! Bogatejši so drugi jeziki, primernejši za skupno rabo — ali slovenska beseda je beseda govorov, resolucij in proslav. Iz zemlje same zveni, o, ne velikonočno potrkavanje kot pri Cankarju, ampak zavijanje socialističnih siren vsako soboto in zvezde

sijo s petimi kraki in tudi to svetlobo nam utegne zaračunati elektrogospodarstvo... Zavedna domovina, pozdravljena iz zavednega srca...

Ves ponosen, kakor tovariš s cekaja, je stopil Kurent na sončno stran Alp...«

To je »moj predlog«, upam da ne bom zaradi njega razpet in da ne bo »završalo« med mojimi predhodniki — predvojnimi in medvojnimi komunisti.

Po Ivanu Cankarju copyright
Tone Partlič
(TELEKS, 7. maj 1987)

IZ NOVE REVIEJE 57

France Bučar:

O PRAVNIH NAČELIH SLOVENSKE NACIJE

Prepričanje o tem, da unitarna Jugoslavija kot izbira možnost sploh ne prihaja več v poštev, je bilo splošno, tako na strani Osvoobodilne fronte kot pri njenih nasprotnikih. Svobodna, združena Slovenija je prišla kot poseben cilj tudi formalno v program OF.

Boj za narodno osvoboditev in socialna revolucija sta dve različni stvari. Ljudstvo v socialni revoluciji v pretežni, skoraj absolutni večini med NOB ni sodelovalo, saj take revolucije v tem smislu sploh ni bilo. Socialno revolucijo je izvajala KP šele po vojni, ko je prišla na oblast in iz soudeležbe pri oblasti izrinila svoje bivše zaveznike. Ali je ljudstvo vsaj po vojni podprlo socialno preobrazbo, ki jo je uveljavila KP, je vprašanje, na katero ni mogoče dati jasnega odgovora. Prej odklonilno. Ta preobrazba se je vršila v razmerah ostrega nasilja in diktature, zato o pravih reakcijah ljudi na tako vsiljevano preobrazbo ni mogoče zanesljivo soditi, še zlasti, ker je bilo javno dovoljeno samo strnjanje.

Gledano s stališča naravnega prava, je revolucija, ki jo je izvedla KP, vsiljena družbena preobrazba, ker o njej ni mogel soditi narod, na katerega se je nanašala. Slehera pod diktaturo vsiljena družbena preobrazba je z vidika naravnega prava protizakonita oziroma protipravna, ker že po svoji notranji vsebini kaže na to, da večina ni zanj. Sicer diktatura ne bi bila potrebna.

Revolucija je po opredelitvi akt nasilja, kar pomeni nasilno spremembo družbene ureditve v nasprotju z voljo dotedanjega nosilca oblasti. Zato ni akt pozitivnega prava. Je pa akt naravnega prava, kolikor nosi v sebi moralno podporo in opravičilo tiste večine, ki je revolucijo izvedla oziroma podprla. Če pa ta večinske podpore nima, če oblast

prevzame relativna manjšina, ki je sicer lahko na čelu revolucionarnega gibanja, o revoluciji ne moremo govoriti. Gre samo za prevzem oblasti na nezakonit način.

Nov režim, ki je po prevzemu oblasti prevzel vodstvo nad narodom, bi lahko svojo oblast brez skrbi izpostavil ponovni potrditvi na temelju svobodnih volitev — kar mora tudi sicer stalno in ponovno preverjati — če je menil, da nastopa, in če je nastopal, v imenu pretežne večine naroda. Tega doslej ni storil. Zato je z vidika naravnega prava tudi njegova oblast brez temeljev naravnega prava, vse dokler tega ne stori. Zato je tudi »revolucija«, socialna preobrazba, ki jo je uveljavil oziroma ki jo uveljavlja, brez take aprobacije v nasprotju z naravnim pravom. Gre za popolni analogon od zunaj uvožene revolucije, samo oblika tega »uvoza« je posebna. Ni bila neposredno prinesena na bajonetih sovjetske vojske, pač pa prek partije, ki je delala kot izpostava kominterne. (KP je še v juniju 1941 izrecno poudarila, da je KPJ sekcija kominterne, brez moralne diskvalifikacije in pravne izgube državljanske enakovrednosti. 22. junij 1941.)

Kolikor še ostajamo na pravnem področju, lahko ugotovimo, da s pravnega stališča ni mogoče govoriti o »poštenih Slovencih«, ki so s svojim sodelovanjem v OF dali legitimacijo sedanemu političnemu režimu, in o izdajalcih, ki nimajo pravice, da bi bili udeleženi pri oblikovanju narodove usode. Izdajalec je samo tisti, ki mu lahko sodno dokažemo, da je zavestno pristal na to, da se nad narodom izvede genocid, kar je poskušal okupator, ali tako tudi deloval. Tako pristajanje na genocid pa se lahko nadaljuje tudi v poznejših razmerah, kadar s svojimi dejanji podpiramo in dopuščamo genocid. S perspektive NOB oziroma državljanske vojske lahko govorimo samo o zmagovalcih in premagancih, brez moralne diskvalifikacije in pravne izgube državljanske enakovrednosti.

Če ugotavljamo, da Jugoslavija kot unitarna država ni možna, kar je jasno potrdila vsa njena dosedanja zgodovina in tudi spoznanja vseh njenih dosedanjih političnih de-

javnikov ne glede na nazorske razlike o družbeni ureditvi, iz analize tudi jasno sledi, da Jugoslavija ni možna niti kot federativna država, ker je federativnost samo oblika unitarne države. To je jasno potrdil tudi ves njen poavnojski razvoj do današnjega dne. Dokler je bila taka federacija pod nespornim vodstvom stalinistično organizirane partije in je bila ta država po svoji vsebini nesporno unitarna država, ker že ustroj take partije na temelju demokratičnega centralizma izključuje sleherno drugačno ureditev države, problemi unitarizma niso mogli udariti na dan, ker je bilo vsako politično življenje in uveljavljanje lastnih interesov vnaprej onemogočeno. V primerjavi s predvojno Jugoslavijo je tu prišlo do popolne skladnosti unitarnega vodenja in upravljanja države in politične ureditve, ki je tak unitarizem podprla.

Zato so protislovja unitarizma v takih razmerah lahko bila sorazmerno dalj časa potisnjena v ozadje, dokler niso zaradi višje strukturiranosti družbe — prinesel jo je industrijski razvoj, sledila pa mu je različnost in razčlenjenost interesov — ponovno vzplamtela, in to celo siloviteje kot pred vojno in celo na mestih, kjer so bila dotlej povsem nepoznana, ter tudi ne glede na monolitnost enotnega partijskega sistema.

Kakor hitro pa je bila ta partijska monolitnost načeta, je začela upadati tudi državna: posamezne republike so se kot članice federacije začele na vseh ravneh neodgovorno obnašati do odločitev, sprejetih na ravni federacije. Odgovorno so jih izvajale le, kolikor so se skladale z njihovimi lastnimi interesi. To pa je pomenilo začetek razkroja državne učinkovitosti, vsekakor pa razpad pravnega sistema. Zato tega razkroja obstoječa ustavna ureditev, ki temelji na dogovarjanju republik o vseh spornih zadevah in na soglasju (konsenzu), kadar gre za bistveno pomembne zadeve vseh članic federacije (približno taksativno naštetje v ustavi), nikakor ni mogla zaustaviti.

Nosilcu dejanske oblasti se na ta način dogaja isto, kar se mu je tudi že pred vojno: protislovje med unitarističnim konceptom in formalnopravno državno ureditvijo. Pred vojno unitaristični koncept in demokratično parlamentarna državna ureitev. Po vojni unitaristični koncept in konfederativni ustavni mehanizem. V obeh primerih gre za neobvladljivost položaja in nemožnost državnega položaja in nemožnost državnega funkcioniranja, pa tudi začetna reakcija je enaka: uskladitev unitarnega koncepta in temu ustreznega državnega mehanizma. V prvem primeru je imel poskus hudo lepотно napako: treba je bilo tudi formalno ukiniti demokratičnost in parlamentarni sistem. V drugem naj bi se tej lepotni napaki izognili: ohranja se federativnost države, ki je bila kot načelo sprejeta na zasedanju Avnoja, s tem federativnim načelom pa naj se uskladi tudi

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XIII. tekmovanje
zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

*Tekmovanja se lahko udeležijo
amaterski odri, ki delujejo v
naši deželi.*

*Tekmovanje traja do konca
leta 1987. Izid bo javno razgla-
šen ob slovenskem kulturnem
prazniku februarja prihodnjega
leta.*

*Skupine, ki se nameravajo
udeležiti tekmovanja, morajo
javiti svojo udeležbo enemu od
obeh prirediteljev.*

*Predstave prijavljenih ama-
terskih odrov bo ocenjevala ko-
misija, ki jo sestavljajo gledali-
ški izvedenci in po en predstav-
nik vsake organizacije.*

*Mnenje komisije je dokončno
in nepreklicno.*

*Za vsa podrobnejša pojasni-
la in prijave se je treba javiti na
naslov SLOVENSKA PRO-
SVETA, Trst, ulica Donizetti 3,
tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLO-
VENSKE KATOLIŠKE PRO-
SVETE, Gorica, viale XX Set-
tembre 85.*

državni mehanizem. Da bi se dosegla potrebna skladnost, je potrebna revizija sedanjih ustave: predvsem naj se odpravi konsenz (oziroma skriči na nefunkcionalno obliko), vpelje splošno ljudsko predstavnost v zvezni skupščini (torej de facto odprava delegatskega sistema) itd., ni pa seveda še zamisli, kako in s kakšnim mehanizmom naj bi uveljavljali tako sprejete centralne odločitve. To terja ne samo centraliziranje upravnih pristojnosti, ampak tudi prenos državne sankcije za njih izvajanje neposredno na center, kar pa seveda tudi formalno pomeni to, za kar dejansko gre: pod formo federativnosti uveljaviti v bistvu unitarni sistem, kajti federativnost je dejansko oblika unitarnosti.

Tak proces seveda terja tudi ustrežno ideološko podlago. Unitarnost se ne more nanašati na narodnostno, kulturno, zgodovinsko — zavestno in še marsikatero drugo različnost. Potreben je skupni imenovalec, ki naj bi dal temu procesu tudi racionalno in moralno osnovo. V danem primeru naj bi to funkcijo prevzel pojem jugoslovanstva. To je seveda umetna konstrukcija. Doslej je vedno propadla, prav zato, ker je bila umetna in brez stvarne podlage.

(NOVA REVILJA št. 57, str. 152-158)

Slovenska
družina
ima
ma mizi
mladiko

Irena Žerjal, Nadja Švara, Marija Mislej: Burja in kamni

V začetku leta 1987 je izšla v Gorici v samozaložbi knjiga **Burja in kamni**, s podnaslovom proza in poezija, ki so jo izdale tri tržaške ustvarjalke: Irena Žerjal, Nadja Švara in Marija Mislej. Žerjalova in Mislejeva sta leta 1976 izdali v samozaložbi skupno zbirko črtic **Morje, ribe, asfalt**. Zdaj se jima je pridružila še mlajša Švarova, ki se prvič obsežneje predstavlja javnosti. Knjiga je urejena tako, da ima najprej vsaka avtorica celostransko sliko in črtico oz. pesem, potem sledi Žerjalova, Švarova, Mislejeva, za konec spet Žerjalova.

Gre za izrazito žensko knjigo, ne samo, ker so avtorice ženske, ampak predvsem zato, ker pripovedujejo v prvi osebi o svojih osebnih doživetjih, ki so zlasti pri Mislejevi in Švarovi trpka. Vsa knjiga pa je prepojena z izrazito žensko liriko.

Žerjalova ima za seboj 6 zbirk pesmi, povest in črtice, tu je v prvih črticah zajela iz svoje mladosti v srednji šoli in na klasičnem liceju. Ta čas je bil zanjo kljub pomanjkanju v prvih povojnih letih lep, zasidran v domači hiši, od koder se je vozila v šolo z vlakom. Na to življenje gleda iz časovne razdalje, razlaga ga in komentira, zato ni fotografija ljudi in razmer, ampak spominski mozaik z večjimi in manjšimi kamenčki, iz katerih izstopajo samo nekateri dogodki in ljudje. Profesori so se ji zdeli »profeti«, omenja pa le Turnška, ker jo je učil slovenščino in verjel v njeno pisateljsko nadarjenost, in Černigoja, ker jim je pri risanju pustil »spontano« ustvarjati. Če je doma kaj potožila, ji je oče z zaupanjem odgovarjal, da je to le »slovenska šola«. Sicer pa pravi o sebi: »Bila sem preresna in tudi zelo smešna. Vso odvečno energijo, tisto človeško, mi je požrla pot: sluh in vonj sta mi stopela v vlaku, noge so mi otrdele od hoje...«

Da bi ji starši prihranili pot na gimnazijo, so jo dali v samostan, kjer je spoznala nove razmere in nova dekleta, nova razočaranja in hudo utesnitev, vendar je to trajalo malo časa. Šolsko življenje je sklenila s stavkom: »Če je bilo idealiziranje sveta v povojni slovenski šoli logika časa in prostora, je sedanje zanikanje idealov alegorija poti v prazno.«

Ob šoli je rahlo odprla vrata v domačo hišo in prikazala očeta, ki je bil lep človek, rad je bral dolge romane, zaupal v njeno pisateljsko nadarjenost, ob vsaki priliki citiral Lenina, leto 1948 pa ga je vrglo s tira, »za mojega očeta se je začelo razkrajanje, pijančevanje, debatiranje in propad«.

Ostale črtice so vsebinsko samostojne, a vse iz prvih povojnih let, tudi dramski prizor **Ples in samota** s pisateljem VI. Bartolom. Psihološko je najbolj poglobljena **Vilenica**. Iz novejših dobe sta zajeta **Tržaški in ravenski dnevnik**. V prvem se pogovarja s Černigojem o slikarstvu in pesništvu, nekaj malega pove tudi o domačih zadevah, v drugem obišče z učenci Ravne in Prežihovino in se spominja, kako je tu živila z možem in sinčkom - »izgubljena sreča«.

Žerjalova pripoveduje živahno in zanimivo, ne ustavlja se pri podrobnostih, neprisiljeno prehaja od dogodka do dogodka, od misli do misli. Rajši debatira, kot opisuje, veliko uporablja razgovor, zato je njen slog sproščen, privlačen. Zdi pa se, da dosega večji uspeh v pesmih. (O prejšnjih delih glej Ml. 1985, 157.)

Marija Mislej je izdala do zdaj štiri knjige črtic, tukaj jih je 15, nobena ne presega dveh strani, ker so bolj lirične kot epske. V njih nadaljuje izpovedi o težavah in razočaranjih v življenju, ki ji je bilo vedno nenaklonjeno. Upala je v ljubezen, zato je odšla učiti v vasico pod gorami, toda ljubezen se je razbila, a »nihče od nju« ni bil kriv. Zbolela je in v bolnišnici spoznala, da ni »nikomur v korist«. Tako se je spet vrnila k morju, toda se več ne pozna, zato »se iščem in iščem«. Čas od jutra do večera je »zelo trd in dolg«, ostale so ji samo sanje, nevšečnosti, mračne misli. Iz tega »srhljivega vsakdana« je odšla na izlet v Pariz, a tudi tu ugotovila, da je »Veliki voz natanko poznal igro za kulisami, jaz ne«. Po kisik se vrača v rodne Benetke in galebi ji grulijo, da je mogoče samo tam živeti.

Bridke in pretresljive izpovedi občutljive in razbolele duše, podane odkrito in jasno, preprosto, brez iskanih primer, vedno pa jim je okvir narava, zdaj planinska s smrekami in snegom, mrazom in viharji, da ji pretresa mraz dušo in telo, potem Kras z morjem, vročino in hrumečo cesto, Pariz ali Benetke. Izpoved in narava se enakomerno dopolnjujeta.

Pripovedovanje je prepričljivo, nazorno, slog klen, stavki nekam odsekano udarni. Samo kratek primer, ki kaže tudi njene želje: »Podrhtevalo je jutro, potlej se je sprožil dan, nato večer in legla je noč. Ta bi pobrala vse, kar bi našla. Ni bilo kaj iskati. V meni je tičala razvalina, in tako me je zarja pobožala. Mimo navpičnih dimnikov, štrlečih v jutranje sonce, sem krenila v babilonsko puščavo. Rada bi se oprijela vetra, oblakov, zidu, a mi je vse zaškripalo, se razletelo, razblinilo.« (O prejšnjem delu Ml. 1985, 98-99).

Nadja Švara je novo ime v zamejskem pesništvu. Predstavila se je z zajetnim šopkom 30 pesmi, ki se jim pozna, da jih je narekovala mladost, ki je tako rada nesrečna, žalostna, otožna, ljubi samoto in sanja o princu. Tudi Švarovi se zdi življenje grdo, tuje: »Stala sem v lopi / in strmela v svet, / ki ni bil moj.« Na to življenje so jo privezali z nitko »in volkovi že tržejo moje telo«. Tudi cvetoča pokrajina ji ne prinaša utehe, saj so jo »prekrili krvavi oblaki«.

Toda mladost ima neizčrpen studenec ljubezni, iz katerega zajema vesele in žalostne navdihe. Tudi Švarova bogato črpa iz nje, toda ljubezen ji ne prinaša zadovoljstva in sreče, da bi zapela iz vsega srca veselo pesem. Njen junak ali molči ali ji govori o smrti, čeprav ona pred njim umira, umika se ji, da je žalostna in sama. Vse to jo je izvotlilo: »Nekoč je bilo v meni srce. / Danes je v meni skelet.« Popila je zadnji kozarec grenkobe »in vendar živim«. Življenje je ni zlomilo, zato najbrž ne gre za tako hudo žalost.

Spominja se tudi naroda, ki so ga topli, a je kriknil »in se osvobodil«. Eno pesem je posvetila Trstu, kjer žive »zapuščene duše v še bolj zapuščenih ulicah in trgih«.

Pesmi so napisane v prostih verzih brez rim, v kiticah in brez njih, v tekočem in sočnem jeziku, ki ga je obogatila s kako svežo primero. Pozna se ji, da se je šolala pri starejših pesnikih, pri njej ni nič modnega, vse je jasno in razumljivo, včasih še preveč opisano.

Odprtje nove avle in knjižnice na mariborskem oddelku Teološke fakultete

V četrtek, 26. marca, so v Mariboru na posebni tiskovni konferenci uradno odprli novo dvorano in knjižnico krajevnega oddelka teološke fakultete. Domačine in goste, ki so prišli iz Kopra, Trsta, Ljubljane, Zagreba in Gradca sta na škofiji pozdravila domači mariborski škof dr. Franc Kramberger in prodekan krajevnega oddelka teološke fakultete dr. Stanko Ojnik.

Škof dr. Kramberger je najprej podal sliko časa od preselitve sedeža lavantinske škofije iz Št. Andraža na Lavbudi dolini v Maribor pa vse do druge svetovne vojne. Posebej je poudaril zamisel in pomen preselitve škofije v Maribor in takojšnjo preselitev teološke šole ali bogoslovnice, da je tako škof Slomšek preprečil ponemčevanje slovenskih duhovniških kandidatov. V ta namen je škof Slomšek zaprosil oblasti, naj postane nekdanja jezuitska rezidenca na glavnem trgu v Mariboru bogoslovje in bogoslovna šola. To mu je tudi uspelo in 14. oktobra 1859 je bila otvoritev obeh ustanov, njun rojstni datum. V tej bogoslovni šoli je dobila slovenščina že častno mesto poleg latinščine in nemščine. Iz te šole je izšlo do 2. svetovne vojne, ko so nacisti bogoslovje nasilno ukinili, torej v 80 letih dolga vrsta izobraženih duhovnikov, teologov, pisateljev, kulturnih delavcev in idejnih voditeljev. Iz te vrste so izšli vsi Slomškovi nasledniki, razen škofa Stepišnika in Karlina. Poslanstvo bogoslovja je pomenilo trdnjavo slovenstva ob severovzhodni meji, saj so njegovi gojenci ohranili in branili ne le vero, temveč tudi kulturo in jezik po Slomškovem naročilu: Sveta vera bodi vam luč, materni jezik pa ključ do zveličavne in narodne omike. V literarnem glasilu LIPICA in kasneje še v Literarnem društvu so se že od leta 1860 dalje bogoslovci vežbali v jezikovnem izražanju. Iz te šole sta izšla literarna klasika Aškerc in Meško in cela vrsta znanstvenikov na vseh področjih od Slaviča, Kovačiča, Stegenška, Hohnjeca, Lukmana, Križaniča, Zidanška, Jeharta, Jeraja, Aleksiča, še živčih Nestorjev Trstenjaka in Janžekoviča in nedavno umrlega Edvarda Kocbeka. Vsi ti in še vrsta drugih so začeli svojo znanstveno pot v mariborski bogoslovnici, prestopili meje

škofije in se uvrstili v domače in tuje lek-sikone in enciklopedije.

Ob 70 letnici je mariborsko bogoslovno učilišče dobilo državno priznanje »Visoke bogoslovne šole« in bilo s tem skoraj izenačeno z bogoslovno fakulteto v Ljubljani. Druga svetovna vojna je plodovito delo te ustanove nasilno prekinila. V novih razmerah po vojni je narodna vlada za Slovenijo zagotovila, da Visoka bogoslovna šola v Mariboru zakonito ostaja dalje. Povojne okoliščine pa so najprej narekivale potrebo, da so se mariborski bogoslovci šolali v Ljubljani. Toda zunanji dejavniki so narekovali potrebo, da se tudi v Mariboru ustanove razne visoke šole in med temi tudi bogoslovje. Tako so v stolnem župnišču na Slomškovem trgu pripravili z nadzidavo prostore za 60 bogoslovcev. Po daljših pogajanjih pa so sklenili, da se ustanovi v Mariboru oddelek ljubljanske teološke fakultete. Iz obnovljenega bogoslovja v Mariboru je izšlo v 18 letih nad 200 diplomiranih teologov. Velikega pomena je, da se slušatelji IV. V. in VI. letnika bogoslovja šolajo doma v Mariboru, prvi trije letniki pa so skupni v Ljubljani.

Fakulteta v Mariboru pa se ne posveča le kandidatom, ki so se odločili za duhovniški poklic, temveč nudi verska, nazorska in filozofska predavanja tudi drugim izobražencem in študentom. Po izvidih so ta predavanja zelo uspešna in odmevna. Duhovščina vzgojena v Slomškovem duhu izhaja iz ljudstva, z ljudstvom čuti, za svoje ljudstvo dela, trpi, ga vzgaja, budi in organizira. Tako je danes vpisanih že nad 100 slušateljev laikov, in poleg so še tisti, ki se poglabljajo v svet cerkvene glasbe.

Z odprtjem nove knjižnice, ki je javna in dostopna vsem, se odpira dialog z vsemi ljudmi dobre volje. Knjižnica pa je z modernimi sodobnimi tehničnimi pridobitvami povezana tudi z zunanjim svetom, da se tako plemeniti duhovno življenje v vsem slovenskem kulturnem prostoru. Z odprtjem nove in praktične fakultetne avle z odrom in galerijo, kjer je prostora za okoli 500 sedežev in je primerna za konference, koncerte, audio in video sredstva, je dobil Maribor sodobno in praktično dvorano. V isti stavbi je v pritličnih in kletnih prostorih nameščena knjižnica, ki bo sodobno opremljena in odprta javnosti skupaj s čitalnico. V stavbi so še v gornjih pro-

storih sobe za ostarele in onemogle duhovnike.

Vsa gradnja je na dvorišču bogoslovja in je praktično izrabljen vsak prostor. Kar je še ostalo, bo služilo za veroučne prostore, dvorišče pod košatim kostanjem pa nudi prijetno senco.

Podjetja Lesnina, Slovenijales, Stol in Primata so dela opravila solidno in okusno. Odprto ostaja le še vprašanje poravnave dolgov. Vendar vse, kar je doslej zbranega in plačanega, nudi pravi mozaik dobrote in razumevanja različnih ljudi, narodnosti in prepričanj.

Knjižnica služi svojemu namenu izobraževanja in izposojanja na najsodobnejši način, dvorana bo posredovala krščansko kulturo duhovnikom, bogoslovcem in laikom v obliki tečajev, seminarjev in predavanj izobražencem in vsem ljudem dobre volje, kot je zapisal ob predstavitvi ekonom Mirko Krašovec. Središče pa se prav tako usposablja in nudi v orglarskih delavnicah pouk za obnovo in restavracijo tega klasičnega cerkvenega glasbila. Maribor postaja univerzitetno mesto in teološka fakulteta je s temi pridobitvami gotovo pripomogla in doprinesla svoj pomemben obolus. O tej knjižnici sta na tiskovni konferenci spregovorila ravnatelj mariborske študijske knjižnice dr. Bruno Hartman in njen bibliotekar Jakob Emeršič, o knjižnem fondu najnovejšega datuma pa dr. Jože Krašovec, ki je zadolžen za nabavo najpomembnejših novih del, ki so nujni za študijsko knjižnico teološke fakultete in njene kandidate.

M. ŠAH

24. literarna nagrada »Vstajenje« za leto 1986

Komisija literarne nagrade »Vstajenje«, ki jo sestavljajo prof. Zorko Harej, prof. Martin Jevnikar, urednik Mladike Mario Maver, pesnica Ljubka Šorli in prof. Zora Tavčar, se je sestala dne 15. aprila 1987 v Trstu na sedežu Slovenske prosvete in pregledala 13 knjig, ki so jih v preteklem letu izdali zamejski in zdomski literarni in znanstveni ustvarjalci. Odločila se je, da podeli literarno nagrado »VSTAJENJE« za leto 1986 Tomažu Simčiču iz Trsta za znanstveno knjigo **Jakob Ukmar** (1878 - 1971). Sto let slovenstva in krščanstva v Trstu, ki jo je izdala Goriška Mohorjeva družba.

Papež in Primorski dnevnik

Ni dolgo od tega, kar se je pastirski obisk papeža Janeza Pavla II. v Latinski Ameriki iztek. Potovanje je v sredstvih množičnega obveščanja vzbudilo veliko zanimanja. Tudi »Primorski Dnevnik« je dan za dnem spremljal dogodke in objavljaj zgoščene, jedrnat, a svojevrstne komentarje izpod peresa D. (raga) G. (ašperlina). Glede tega papeževskega tveganega in spornega obiska so se seveda v tisku izoblikovala zelo različna mnenja. To je v demokratični in pluralistični družbi povsem normalno. Zato pravice do lastnega stališča niti »Primorskemu Dnevniku« nikakor ne moremo odrekati. Ni pa sprejemljivo netačno, izkrivljeno, iz trte izvit, včasih tudi zlonamerno poročanje, ki se je ob tej priliki pojavilo na straneh tržaškega slovenskega dnevnika. Tako poročanje je papežovo potovanje postavilo v dokaj čudno luč, kar nismo zasledili niti pri najbolj laicistično usmerjenem italijanskem časopisju.

Poglejmo si torej sedaj nekaj takih »cvetk«:

2.4.1987

»Tisku je (papež) zagotovil, da bo Cerkev v Čilu odigrala podobno vlogo kot na Filipinih: pozvala bo k narodni spravi, kar pomeni, da morajo žrtve fašističnega režima le-temu odpustiti grehe in da se mora tiran spreobrniti, kar pa zveni naivno celo čilski duhovščini.«

Priča smo svojevrstni razlagi »narodne sprave«. Če bi bil pisec PDK količjak podkovan v teologiji, bi vedel, da predpostavljava sprava vzpostavitev pravice in resnice. Sicer je papež sam pojasnil pomen besede »sprava« čilskim škofom: »... pomagajte, da bosta zavladala mir in sprava v spoštovanju osnovnih človekovih pravic...«.

3.4.1987

»DOBRODOŠLI, SVETOST«, pravi diaskalija k sliki, ki prikazuje metanje kamnov med neko demonstracijo.

Pravzaprav ni jasno, kaj hoče slika povedati. Če naj bi bil to sprejem čilskega ljudstva papežu, potem smo daleč od resnice. Vsi dopisniki iz Čila so enoglasno poročali o navdušenju, s katerim je ljudstvo sprejelo rimskega škofa.

4.4.1987

»Obisk v Santiagu potrjuje, da papež ni odigral vloge dobrega angela, ki kaznuje satana, saj niti ni zavrnil njegovih zverinskih metod. Kaže pa tudi, da prav ne more obsoditi katoliške diktature in da je še zmerom predvsem Poljak in nato papež«.

Prvič smo brali o »katoliški diktaturi« v Čilu. Kako je D. G. to mislil, ostaja za

nas skrivnost. Morda zato, ker se Pinochet proglašal za katoličana? Mi pa smo mislili, da je katoliška diktatura diktatura katoliške Cerkve, škofov in duhovnikov. Slednji pa so v Čilu menda v opoziciji. In papež jih menda zaradi tega tudi ni grajal.

5.4.1987

»... zaželel drugačno ureditev v državi. Seveda takšno, ki bo po volji Cerkvi, - in Washingtonu - ne pa Pinochetu. In menda tudi ne tistim 600.000 sestradanim siromakom brez lastne strehe, ki se brezupno naslanjajo na teologijo osvobajanja in sestavljajo »Cerkev revnih« ter niso pozabili Wojtylovega ravnanja v Nikaragvi: ko je preden pokleknil duhovnik in minister Ortogove vlade E. Cardenal v znak pokoritve, ga je svetost zavrnila kot grešnika in z desnim kazalcem zažugala vsem, ki se družijo z brezbožnim marksizmom«.

Za D. G. se želje Svetega sedeža enostavno krijejo z željami Bele hiše. Ta trditev ni nova. Zanimivo bi bilo pa vedeti, na katere vire se naslanja. Če pa gre za domnevo, do katere ima seveda vsak pravico, jo je treba kot domnevo obravnavati.

Iz pisanja PDK bi izgledalo, da papež obsoja teologijo osvobajanja. To ne drži. Obstaja le »navodilo« ali, če hočemo, obsodba NEKATERIH VIDIKOV (struj) teologije osvobajanja izpod peresa kardinala Ratzingerja, prefekta kongregacije za verski nauk, z dne 6. 8. 1984. Ista kongregacija je kasneje izdala dopolnilo k »navodilu«, ki obširno obravnava krščansko osvoboditev in pozitivne vidike teologije osvobajanja (22. 3. 1986).

Zaradi točnosti bi bilo treba tudi napisati, da papež E. Cardenala ni zavrnil zaradi njegove »grešnosti« in kometiranja z »brezbožnim marksizmom«, ampak preprosto zato, ker ni ubogal svojega predstojnika jezuitskega reda, ko mu je ukazal, naj se ne udeležuje v politični stranki, kot to predvideva kan. 287 Zakonika cerkvenega prava.

7. 4. 1987

»Ti (revni prebivalci Santiaga) so ves teden dni naravnost srkali njegove bodrilne besede, ne morejo pa pozabiti izjave iz Palače Moneda, da treba revščino likvidirati«...

Kolikor nam je znano, ni dal papež v palači Moneda nobene izjave. Pač pa je o revščini res govoril 2. aprila prebivalcem revnih četrti Santiaga. »Vsakdo naj se obveže«, je dejal papež, »da bo po svojih močeh delal za odpravo vzrokov krivične revščine. (La Iglesia ... repite se llamada para que cada uno ... se empeñe en desterrar de vuestra tierra todas las causas de la pobreza injusta).« Kaj je torej hotel

povedati PDK? Ni jasno. Verjetno je v drugem stavku tisti »pa« odveč...

8. 4. 1987

Naslov članka: PAPEŽA JANEZA PAVLA II. MOTIJO LIBERALNE SVOBOŠČINE V ARGENTINI.

Je torej papež nasproten demokraciji? Se ogreva morda za vojaško diktaturo? Ne, kajti iz vsebine članka potem izhaja, kaj so za časnikarja PDK liberalne svoboščine, namreč razporoka in vse to, kar je v nasprotju s krščansko moralo. Papež se je torej v Argentini zavzemal za zakonsko nerazdružljivost in zato je proti liberalnim svoboščinam.

9. 4. 1987

»V Cordobi je Janez Pavel II. zagrmel proti zakonskemu osnutku o uvedbi razporoke ... Wojtyla je ... razporoko primerjal kar s terorizmom.«

Papežev govor v Cordobi je bil čisto navaden, lep in občuten govor o zakonski ljubezni, zvestobi, nerazvezljivosti, skratka za katoličana nič novega in nenavadnega. Ni jasno, zakaj glagol »zagrmel«. Morda je papež tu pa tam povzdignil glas. Od kje pa se je vzela primerjava s terorizmom, ve najbrž le časnikar PDK. Tisti, ki smo papežev govor prebrali v celoti (»L'Osservatore Romano«, 10. 4. 87, str. 5), smo videli, da ni v njem o kakem terorizmu ne duha ne sluha.

12. 4. 1987

»Poljski poglavar rimske Cerkve je po izvolitvi razglasil množici na trgu sv. Petra, da 'bo treba začeti vse znova': torej pomesti s heretično zvenečimi teorijami o vzporedni 'Cerkvi ubogih' ali 'teologiji osvobajanja'... Tako je smatral za potrebno poudariti, da je Pinochetova diktatura sprejemljiva, ker je časna (in katoliška), druge pa ne, ker so trajne (in marksistične).«

Karol Wojtyla je po izvolitvi množici na trgu sv. Petra dejal: »...E così mi presento a voi tutti, per confessare la nostra fede comune, la nostra speranza, la nostra fiducia nella Madre di Cristo e della Chiesa, ed anche per incominciare di nuovo su questa strada della storia e della Chiesa, con l'aiuto di Dio e con l'aiuto degli uomini« (»L'Osservatore Romano«, 18. 10. 1978, str. 2). Interpretacija D. G. je torej povsem subjektivna, da ne rečemo iz trte izvita.

Trditev, da je papež govoril o »sprejemljivosti« Pinochetove diktature, je lažniva in zlonamerna. Besedo »sprejemljiva« je D. G. papežu enostavno podtaknil. V intervjuju na letalu je papež res označil boj poljskega ljudstva proti režimu za težavnejšega od boja v Čilu. S tem se lah-

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

IZ PISEM BRALCEV

Pisem bralcev je čedalje več in to z različnimi odmevi na nekatere prispevke v ČUKu. Predlagajo različne rešitve in kritično popisujejo dogodke in pojave v življenju. Čuk ima omejen prostor. Ker zaradi tega vseh pisem ne more objaviti, želi predstaviti panoramo mnenj in odmevov in se je odločil, da nekatere po svoji čukovski presoji skrajša oziroma napravi iz njih izvlečke in jih objavi.

Pismo tržaškemu dopisniku DELA

Glavko Srebrnič iz Tržiča ne ve za naslov tržaškega dopisnika DELA Mira Poča, pa je zaprosil ČUKa, naj objavi njegovo pismo. Ker je predolgo, naj navedemo samo nekaj stavkov: »Spoštovani gospod Poč, čestitam k vašemu časnikarskemu talentu! V vas res poje žilica velikega evropskega dopisnika! Kdo bi znal tako tenkočutno zaznati novosti v tržaškem kulturnem življenju, kakor to zna vaše pero! Naj navedem primer, ki me je navdušil. Medtem ko bi kdo drug šel za KNJIŽEVNE LISTE opisovat kakšno nagrado VSTAJENJE, dano v nekem Društvu slovenskih izobražencev nekemu Tomažu Simčiču za neko knjigo o nekem Jakobu Ukmarju, vi rajši greste iskat kulturnega gradiva po bogatejših loviščih: po tržaških gostilnah! In tako lepo družite »jedsko-pivsko popotovanje po Trstu«, ka-

kor pravite, z uživanjem večjezične poezije pri »Alla Palestra« in »El Gaucho« pa »Spotford«. Porcija kalamarov in porcija Kravosa, ne? Še naprej tako seznanjajte Ljubljano z zamejskim kulturnim dogajanjem, ki ni samo neko žaltavo samoobjokovanje, ampak tudi jedsko-pivsko-pesniško veselje! S skupnoslovensko-prostorskim pozdravom Glavko Srebrnič-Argentulli...«

Čestitke Josipu Čudnu

»Bravo, stoletni jeseniški boljševik Josip Čuden!« piše Mladin Mesarjevič iz Polzele. »Veš, da sem te 7. maja zvečer gledal na ljubljanski TV? V Rusiji si se kot avstrijski vojak pridružil revoluciji, postal navdušen Leninov boljševik in kot neomajen Leninov boljševik hočeš v grob, kakor si rekel. A ko si takoj po vojni zahteval poštenost v Partiji, so ti rekli, da ti ni treba več hoditi na sestanke, dokler te ne bodo povabili. In vse do danes te niso povabili! Pač pa te je Udba 1948 za tri mesece vtaknila v zapor, Leninovega boljševika! Tudi jaz, kakor ti, pravim, da je bil prvi komunist Kristus. Tudi sam sem namreč star boljševik, kot ujetnika so me iz Galicije odpeljali v krasnojarsko gubernijo, tam sem se boril proti Denikinu, moji ženi je ime Galina Filipovna, tudi mene je Udba jahala, posebno ob Kominformu. Z internacionalnim pozdravom: Vstanite, v suženjstvo zaklet! - Mladin Mesarjevič.«

Kratko in jedrnat

Jože Štravs iz Medvod: »Jaz mislim, da čim večja ničla si danes na Slovenskem, čim manj osebnosti imaš, tem večja je pred tabo možnost politične kariere...«

Recept za poživitev SZDL

V Sloveniji se neprestano piše o tem, kako Socialistična zveza delovnega ljudstva še nima svoje vloge v družbi, da je še zmeraj transmisija Partije (»Kavni nadomestek za KP«), da jo je treba poživiti z alternativnimi gibanji in tako naprej. V zvezi s tem pošilja Aleš Bimbovič iz Lendave ČUKu zanimiv predlog: »Imam stoprocentno uspešen recept za prerojenje SZDL. Dajmo tej organizaciji za predsednico Spomenko Hribar, za tajnika pa dr. Franceta Bučarja in Socialistična zveza bo kar eksplodirala od vitalnosti!...«

Papež in Primorski dnevnik

ko strinjamo ali pa tudi ne (tudi katoličani pri tem nismo izvzeti), lahko tudi oporekamo oportunisto podobne izjave, ne moremo pa papeževih izjav samovoljno spreminjati in prilagajati lastnim potrebam.

12. 4. 1987

»...Pinochet se čuti po papeževem obisku močnejši.«

To je lahko sicer mnenje D. G. in PDK, a je, resnici na ljubo, dokaj osamljeno. Dnevnik »La Repubblica«, ki Cerkvi in papežu menda ni najbolj naklonjena, je papežev obisk v Čilu ocenila takole: »Skratka, s stališča ljudstva je papeževo potovanje Pinochetov ugled ošibilo, opogumilo pa je opozicijo.« («La Repubblica», 15. 4. 87). Istega mnenja so celo predstavniški čilski komunistične partije, kakor smo zvedeli iz istega časopisa.

V sredo, 8. aprila 1987, se je mudil na stadionu 1. maj kot gost Trgovske šole »Žiga Zois« German Rojas, čilski begunec, danes zaposlen pri mednarodni organizaciji za prehrano FAO, svoj čas celo podtajnik v nekdanji Allendejevi (socialistično-komunistični) vladi v Čilu. Zastavljeno mu je bilo vprašanje, kaj meni o papeževem obisku v njegovi domovini. Odvrnil je, da skuša sicer oblast izkoristiti obisk v svoj prid, da skušajo isto narediti tudi predstavniki opozicije in sredinci, vsekakor pa da predstavlja papežev obisk za Čile nedvomno pomemben korak naprej na poti v demokracijo.

Problem ni v tem, da bi morali katoličani vsak papežev korak, vsako njegovo gesto opravičevati. Nikomur ni bilo prijetno gledati papeža na balkonu Palače Moneda z diktatorjem Pinochetom. Sam papež je ob povratku dejal, da je narava nje-

govih pastirskih obiskov pač taka, da MORA tvegati tudi pogojevanja vseh vrst. Ne gre torej za opravičevanje za vsako ceno. Z žalostjo pa ugotavljamo tudi v naših sredstvih množičnega obveščanja globoko nerazumevanje za BISTVO teh potovanj pa tudi Cerkve sploh. Nobenega razumevanja ni za to, kar verniki imenujemo univerzalnost evangeljskega sporočila in občestvo vernih, združenih v Cerkvi. Poudarek je le na zunanjih spodrslijah, političnih interpretacijah itd. Vse ostalo gre mimo, ali je le bežno omenjeno. Take, v bistvu krivične ocene se pojavljajo na straneh edinega slovenskega dnevnika v Italiji, ki si je zadal cilj, da bo glasilo vseh Slovencev v Italiji, torej tudi katoličanov, katerim papež ni samo Poljak Karol Wojtyła, ampak tudi Janez Pavel II., naslednik sv. Petra, znamenje edinosti in varuh dvatisočletnega izročila. Na ta način bo cilj »Primorskega dnevnika« ostal le pobožna želja.

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Škot z oddaljenih gora je pripotoval v London. Že na postaji ga je ustavil taksist, rekoč: »Taksi, gospod?«

»Ne, hvala,« mu je odvrnil škot in se odpravil dalje.

Ko je pripotoval v Brighton, ga je na postaji zopet ustavil taksist, rekoč: »Taksi, gospod?«

»Ne, hvala,« se je ujezil Škot. »Že v Londonu sem rekel ne in zdaj me ne hajte že enkrat zasledovati!«

—O—

Anatomija.

Profesor: »Vidite, ta mož ima eno nogo krajšo od druge in šepa. Kaj bi vi Savnik v tem primeru naredili?«

»Mislim, da bi tudi šepal.«

»Marija, ščurki so v moji pisarni.«
»Oprostite, pozabila sem zapreti kuhinjska vrata.«

—O—

V hotelu. »Oprostite, koliko stane soba v vašem hotelu?«

»To je odvisno, katero stran boste izbrali...«

»Jaz navadno spim na levem boku.«

—O—

Popotnik vpraša hotelskega recepcija: »Ali je soba 21 mirna!«

Odgovor: »Seveda, zelo mirna.«

Popotnik: »Da nimate morda stenic?«

»Da, imamo jih že, toda tudi te so zelo tihe.«

—O—

Krokodil leti z letalom v Afriko. V naročju ima kovček iz krokodilove kože. Stewardesa pride in ga prosi, naj odnese kovček v prtljažni prostor. Krokodil trdno objame kovček in pravi:

»Tega pa že ne dam, to je moja uboga žena!«

—O—

»Človek božji, kako da neprestano govoriš naglas in sam s seboj?«

»Prvič zato, ker se rad pogovarjam s pametnim človekom, drugič pa zato, ker rad slišim govoriti pametne ljudi.«

—O—

Med prepirom zdeklamira žena možu:

»Osem možev me je hotelo poročiti in vsi so bili boljši in pametnejši od tebe, da veš!«

»Vem, to so tudi dokazali.«

V potniškem letalu se je poleg drugih potnikov peljal tudi živahen deček, ki je neprestano tekal po letalu in nerviral potnike. Nenadoma se je zaletel v stewardeso in ji prevrnil pladenj, poln kave. Ne da bi za trenutek izgubila nasmešek, mu je stewardesa dejala:

»Ljubček, zakaj se vendar ne greš igrat ven?«

—O—

Dve kmetici se pogovarjata:

»Koliko litrov mleka daje tvoja krava?«

»Osem litrov.«

»In kaj delaš s tem mlekom?«

»Tri litre ga zasirim, deset litrov ga pa prodam.«

—O—

Srečata se dve mami in ena poba-ra drugo:

»Je tvoja hčerka še zaročena s tistim zdravnikom?«

»Ne, razšla sta se.«

»Zakaj pa?«

»Imela ga je vrh glave, saj je tako nesramen, da ni zahteval samo daril nazaj, poslal ji je račun za 47 obiskov na domu.«

—O—

Ko se je Karel vrnil s Finske, kjer je lovil, je pripovedoval:

»Tam je medved najnevarnejša zver. Če te medved sledi, si izgubljen. Če plavaš, plava on za tabo. Če boš plezal, bo plezal tudi on.«

»In kaj, če se skriješ?« vpraša eden.

»Potem se medved tudi skrije,« odgovori neprizadeto vneti Karel.

LISTNICA UPRAVE

PODPORNI NAROČNIKI:

Kristina Eržen iz Gorice, 25.000 Lir
Zlatka Lokatos iz Trebč, 30.000 Lir
Johann Strutz iz Rude, 35.000 Lir
Jože Seražin iz Trsta, 25.000 Lir
Ivica Švab iz Milj, 25.000 Lir
Franc Kete iz Gorice, 25.000 Lir
Janez Kopač iz Kanade, 30.000 Lir
Mario Zahar iz Zatrečca, 25.000 Lir
Viktor Prašnik iz Gorice, 30.000 Lir
Bogomila Švab iz Trsta, 25.000 Lir
Ema Škabar iz Trebč, 25.000 Lir
Dalka Smotlak iz Mačkolj, 30.000 Lir.

DAROVI ZA TISKOVNI SKLAD:

Prijatelj Mladike iz Gorice: »Velikonočni dar za Mladiko, z voščilom za vztrajnost in zvestobo našim krščanskim idealom,« 500.000 Lir
Teofil Simčič iz Trsta 10.000 Lir
Željka Simčič iz Gorice 22.000 Lir
Imelda Žerjal 10.000 Lir.

Po 2.000 Lir so darovali: Ivanka Zavadlav, Jože Čotar, Marilka Čotar Koršič, Metoda Žvanut, Ljuba Smotlak, Olga Terčon in Ana Prašelj Štrajn.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na pok. Kristino Lavrenčič darujeta Boženka in Mario Rustja 20.000 Lir za Mladiko.

Nada Roberts iz ZDA daruje 85 dolarjev za Mladiko v spomin na brata Dušana Černeta.

Podpornikom in vsem, ki ste darovali za tiskovni sklad naše revije, se prisrčno zahvaljujemo.

*Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost*

Koršič

Anton Koršič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 040 / 54390

Dom in delavnica:

Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 040 / 571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!